

Sofia Kouvo

PERINTEEN TUNNISTETTAVUUS
TIERNAPOIKA-ESITYKSEN
PUVUSTUKSESSA

Opinnäytetyö

Muotoilu

Huhtikuu 2016

KYAMK
University of Applied Sciences

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Sofia Kouvo	Muotoilu	Huhtikuu 2016
Opinnäytetyön nimi		
Perinteen tunnistettavuus Tiernapoika-esityksen puvustuksessa		55 sivua 8 liitesivua
Toimeksiantaja		
Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalo, Tuomas Hoikkala		
Ohjaaja		
Lehtori Seija Kiuru		
Tiivistelmä		
Opinnäytetyö käsittelee perinnenäytelmän uudistetun puvustuksen suunnittelua. Työssä tarkastellaan Tiernapoika-puvustuksen perinteen tunnistettavuuteen vaikuttavia puvustuksellisia elementtejä. Työ pohjautuu Tiernapoika-perinteen historian sekä esityksen alkuperäisen puvustuksen tärkeimpien tunnusmerkkien selvittämiseen. Laadullinen tutkimustyö perustuu Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalon Tiernapoika-konsertin pukusuunnitteluprosessiin. Konsertista on tulossa uusi jouluperinne Vuohijärvelle. Tiernapoika-konsertin ensiesitys oli joulukuussa 2015. Tavoitteena oli selvittää, mitkä alkuperäisen puvustuksen elementit tulee säilyttää, jotta perinne on edelleen tunnistettavissa uudistetussa puvustuksessa. Lähtökohtana oli Tiernapoika-perinteen historian, alkuperäisen puvustuksen sekä uuden puvustuksen suunnitteluun vaikuttaneiden tekijöiden keskinäinen vertailu. Työn produktiivisena tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa vanhaa perinnettä kunnioittava, mutta samalla uudistettu puvustus. Työn lopputulokseen vaikuttivat työn tilaajan toiveet, esitystila, Tiernapoika-perinteen kulttuurihistoriallinen tausta sekä puvustukseen käytettävissä olleet materiaalit. Tekijä käyttää tutkimuksen tukena käsityötuotteen suunnitteluun kehitettyä tekijä-käyttäjämallia. Analyysimalli esittää puvustuksen suunnittelussa huomioon otettavat tekijät ja luo selkeät lähtökohdat suunnitteluprosessille. Analyysimallin avulla tekijä selvittää, kuinka valmis puvustus vastaa sille asetettuja tavoitteita. Tiernapoika-näytelmä edustaa vuosisatoja vanhaa suomalaista kulttuuriperintöä. Perinne kehittyi jatkuvasti sitä ympäröivän kulttuurisen ympäristön muuttuessa. Vahvan kulttuuriperinnöllisen taustan omaavan esityksen puvustaminen vaatii tekijältä taitoa nähdä perinteelle ominaiset piirteet sekä säilyttää ne perinnettä uudistettaessa. Työn tuloksena syntyi uusi Tiernapoika-näytelmän kulttuurihistoriallista perintöä kunnioittava puvustus. Puvustuksen suunnittelu- ja toteutustyö oli tärkeä osa uuden jouluperinteen syntymistä. Opinnäytetyö avaa perinnenäytelmän puvustuksen suunnittelu-prosessia ja pyrkii nostamaan vanhan suomalaisen kulttuuriperinnön arvostusta. Tutkimusta voi hyödyntää myös muiden perinnenäytelmien puvustuksen uudistamisprosesseissa, vaikka opinnäytetyö keskittyy yksittäisen puvustuksen uudistamiseen.		
Asiasanat		
Tiernapojat, puvustus, kulttuuriperintö, perinnenäytelmä, suomalainen jouluperinne		

Author (authors)	Degree	Time
Sofia Kouvo	Bachelor of Culture and Arts	April 2016
Thesis Title		
Recognition of Traditional Elements in the Star Boys' Procession Costumes		55 pages 8 pages of appendices
Commissioned by		
Vuohijärvi Nature and Culture house, Tuomas Hoikkala		
Supervisor		
Seija Kiuru, Senior Lecturer		
Abstract		
This bachelor thesis is a study about renewing the costumes for a traditional Finnish play. The thesis studies the elements which help in preserving traditional forms in Star Boys' costumes. The study is based on a survey of the history of the Star Boys' traditions and the most important features in the original costumes. This qualitative research is based on the designing process of the concert costumes of the Star Boys at the Vuohijärvi Nature and Culture house. The concert will become a new Christmas tradition at Vuohijärvi. The Star Boys concert premiered in December 2015.		
The objective of the study was to examine which elements of the original costumes need to be kept in order to maintain the recognition of the traditions. The productive objective was to design and execute renewed costumes which honour the old traditions. In the study, the author compares the costume design process, the history of the Star Boys' traditions and the original costumes. The outcome of the project was influenced by the client's expectations, the venue, the culture historical background of the Star Boys' traditions and the materials available.		
The author uses an analysing method developed for the designing process of hand crafted products. The analysing method presents the aspects the designer needs to consider while creating a new design. It also gives a clear basis for the general designing process. With the analysing method, the author evaluates how the final costumes meet with the objectives given.		
The Star Boys play represents a centuries old Finnish cultural heritage. Tradition is forever evolving by the cultural environmental changes surrounding it. The designer needs the skill to recognise the traditional characteristics and preserve them, when renewing the costumes for a play with such a strong cultural and historical background. The designing and execution of the costumes had an important role in creating a new Christmas tradition at Vuohijärvi Nature and Culture house. The thesis reveals the designing process of the costumes in a traditional play and strives to arouse the appreciation of the old Finnish cultural heritage. Even though the thesis is a case study, it can also be used when costuming other traditional plays.		
Keywords		
Star Boys, costume design, cultural heritage, traditional play, Finnish Christmas tradition		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	ASIAKAS JA TYÖN TAVOITTEET.....	7
3	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -MENETELMÄT.....	8
3.1	Tutkimuskysymykset.....	8
3.2	Käsitekartta.....	10
3.3	Viitekehys.....	12
3.4	Tekijä-käyttäjämalli.....	13
4	TIERNAPOJAT.....	17
4.1	Tiernapoikien historiaa.....	17
4.2	Tarina ja hahmot.....	19
4.3	Alkuperäinen puvustus.....	21
5	UUDISTETUN TIERNAPOIKA-PUVUSTUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	25
5.1	Historiallisuus.....	25
5.2	Esitystila ja värimaailma.....	27
5.3	Pukuluonnokset ja suunnitteluprosessi.....	29
5.3.1	Herodes.....	30
5.3.2	Murjaanien kuningas.....	33
5.3.3	Knihti.....	35
5.3.4	Mänkki.....	37
6	PERINTEEN TUNNISTETTAVUUS PUVUISSA.....	39
6.1	Perinne.....	41
6.2	Valmis puvustus.....	42
7	POHDINTA.....	49
	LÄHTEET.....	52
	KUVALUETTELO.....	54
	LIITTEET	
	Liite 1. Alustavat pukuluonnokset, Herodes	
	Liite 2. Lopullinen pukuluonnos, Herodes	
	Liite 3. Alustavat pukuluonnokset, Murjaanien kuningas	
	Liite 4. Lopullinen pukuluonnos, Murjaanien kuningas	

Liite 5. Alustavat pukuluonnokset, Knihti

Liite 6. Lopullinen pukuluonnos, Knihti

Liite 7. Alustavat pukuluonnokset, Mänkki

Liite 8. Lopullinen pukuluonnos, Mänkki

1 JOHDANTO

Tiernapoikaperinne on vahva osa suomalaista kulttuuriperintöä. Perinteellä tarkoitetaan usein sukupolvelta toiselle periytyvää, jatkuvasti kulttuurisen ympäristön ja ajan mukana muuttuvaa ilmiötä. Uudistuminen on näin ollen olennainen osa perinteen jatkuvuutta.

Vahvan historia- tai perinnetaustan omaavan esityksen uutta puvustusta suunniteltaessa joutuu puvustaja pohtimaan tarkkaan, kuinka paljon alkuperäisiä puvustuksellisia elementtejä tulee säilyttää. Puvustusta uudistettaessa on tärkeää, ettei esityksen tunnistettavuus ja näin ollen sen perinteiset elementit katoa. Oman työni lähtökohtana ryhdyin tutkimaan puvustuksen mahdollisuuksia juuri perinteen tunnistettavuuden näkökulmasta. Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa uudistettu ja raikas, mutta samalla alkuperäistä esitystä kunnioittava Tiernapoika-konsertin puvustus.

Uusi Tiernapoika-puvustus on asiakastyö, joka toteutettiin yhteistyössä Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalon kanssa. Uudesta Tiernapoika-konsertista kaavailaan joka joulusta perinnettä Vuohijärvelle. Koska uudistetulla puvustuksella on tärkeä rooli uuden perinteen syntyemisessä, tuli puvustuksen ilmentää nykypäivän kulttuuria. Lisäksi esitystilana toimiva Vuohijärven kirkko asetti omat visuaaliset lähtökohtansa puvustuksen suunnittelulle. Puvustuksen suunnitteluprosessi alkoi syyskuussa 2015 työn tilaajan kanssa järjestetyllä suunnittelupalaverilla. Työn suunnittelu- ja toteutustyötä aikatauluttivat pukujen sovitukset sekä konsertin harjoitukset. *Tiernapoikien johdolla joulun* -konsertin ensi-ilta oli joulukuussa 2015.

Opinnäytetyössäni käsittelen perinteen tunnistettavuutta uudistetussa Tiernapoika-esityksen puvustuksessa. Tutkin tunnistettavuutta vahvistavia puvustuksellisia elementtejä käyttäen esimerkkinä työn produktiivisen osan lopputuloksena syntynyttä uudistettua Tiernapoika-puvustusta. Opinnäytetyön tutkimuksellisen osuuden tavoitteena on perehtyä Tiernapoikien historiaan sekä työn produktiivista osuutta hyödyntäen selvittää ne puvustukselliset elementit, jotka ovat välttämättömiä perinteen tunnistettavuuden kannalta. Tutkimusmenetelmänä käytän Koskennurmi-Sivosen tekijä-käyttäjämallia, jonka avulla selvitan työn lähtökohdat niin oman kuin työn asiakkaan toiveiden pohjalta.

2 ASIAKAS JA TYÖN TAVOITTEET

Toteutin opinnäytetyöni asiakastyönä Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalolle. Työn tilaajana toimi kulttuuritalon omistaja Tuomas Hoikkala. Työni tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa uudistettu, esitystilaan sopiva puvustus uuteen Tiernapoika-esitykseen. Esityksestä on tarkoitus tulla joka jouluihin perinne Vuohijärvelle, minkä takia Hoikkalan toiveena oli saada mahdollisimman ajattomat, tyylikkääät sekä kestävät puvut.

Vuohijärven Tiernapoika-esitys on konserttimuotoinen sovitus tutusta perinneyhtymästä. *Tiernapoikien johdolla jouluun* -konsertti koostuu perinteisen Tiernapoika-näytelmän neljästä kohtauksesta sekä kohtauksien välissä esitettävistä joululauluista. Konsertin kaikki kappaleet on sovitettu pianolle ja sellokvartetille. Kappaleiden sovittajana sekä konsertin musiikinjohtajana toimi Matti Makkonen. Makkosen lisäksi Tiernapoika-esityksen musiikista vastasivat Cello Spirituaisin Seeli Toivio ja Hanna Timonen sekä pianisti Kirsi Saari.

Konsertin käsikirjoittajana toimi Herodeksen roolissa esiintynyt baritoni Esa Ruuttunen. Ruuttusen lisäksi Tiernapoikien rooleissa nähtiin Murjaanien kuninkaana parhaiten jazz-laulajattarena tunnettu Bianca Morales, Knihdin tehtävässä baritoni Riku Pelo sekä Mänkin roolissa oopperalaulaja Jukka Mörsky. Koska *Tiernapoikien johdolla jouluun* -konsertista kaavaillaan uutta jouluperinnettä Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalolle, tuli puvustuksen suunnittelussa ottaa huomioon myös mahdolliset esiintyjämuutokset. Pukujen monikäyttöisyys olikin yksi työn tilaajan toiveista.

Tavoitteenani oli suunnitella ja toteuttaa uudistettu, Tiernapoika-perinnettä kunnioittava juhlava ja ajaton puvustus. Halusin nostaa Tiernapoikat arvoiselleen paikalle, osaksi nykypäivän kulttuuriperinnettä. Lisäksi halusin tuoda puvuilla esiin Tiernapoika-perinteen pitkän historian.

Työn suunnitteluun ja toteutukseen sain melko vapaat kädet, sillä sovimme pukujen tyylistä Hoikkalan kanssa jo ennen suunnitteluprosessin alkua. Puvut on suunniteltu ja toteutettu opinnäytetyön ohjaavan opettajan Seija Kiurun valvonnassa.

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -MENETELMÄT

Opinnäytetyöni tutkimuksellisenä tavoitteena on selvittää Tiernapoika-perinteen tunnistettavuutta lisäävät puvustukselliset elementit esityksen puvustusta uudistettaessa. Kuten kulttuurilla, on myös perinteellä tapa uudistua ja uuden luominen onkin tärkeä osa perinteen ylläpitämistä. Tutkimukseni pohjaa suurimmalta osin juuri tämän vastakkainasettelun tarkasteluun sekä siihen kuuluvien elementtien tasapainottamiseen.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni hyödynnän Koskennurmi-Sivosen tekijä-käyttäjämallia, joka asettaa selkeät tavoitteet suunnitteluprosessille. Mallissa esitetyt suunnitteluun vaikuttavat lisäaspektit, toiveet ja tarpeet toistuvat opinnäytetyössäni sekä suunnittelun että tutkimuksellisen osuuden kohdalla.

Seuraavaksi esittelen työn tutkimuskysymykset sekä -menetelmät. Lisäksi esittelen työn lähtökohtana toimineen käsitekartan sekä sen pohjalta rakennetun viitekehysten. Pyrin lisäksi avaamaan työn lähtökohdat sekä suunnitteluprosessiin vaikuttaneet tekijät mahdollisimman selkeästi Koskennurmi-Sivosen tekijä-käyttäjämallia hyödyntäen.

3.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön aiheen tarpeeksi tiukka rajaaminen oli lähtökohtana tutkimuskysymysten laatimiselle. Tavoitteena oli löytää opinnäytetyön produktiivisen sekä kirjallisen osuuden hyvin yhteen linkittävät kysymykset. Tiernapoika-esityksen puvustamisessa itseäni kiehtoi eniten esityksen historia sekä sen vankumaton rooli osana suomalaista kansanperinnettä. Halusin käsitellä tutkimuksessa Tiernapoikien vahvaa perinnettä sekä siihen liitettäviä mielikuvia. Kontrastina perinteelle halusin myös ottaa työssä esille perinteen uudistamisen, sekä käsitellä Tiernapoikia uutena, nykypäivän kulttuuria edustavana esityksenä. Työn tavoitteena oli luoda uudistettu, perinteitä kunnioittava puvustus, minkä vuoksi päädyin rajaamaan tutkimuskysymykseni selvästi Tiernapoika-perinteen sekä esityksen puvustuksen ympärille.

Päätutkimuskysymykseksi muodostui lopulta:

Millä puvustuksen elementeillä saa säilytettyä Tiernapoika-esityksen tunnistettavuuden perinnettä uudistavassa puvustuksessa?

Kysymykseen vastaan tutkimalla Tiernapoika-perinteen historiaa sekä vanhoja Tiernapoika-esityksiä. Koska Tiernapoika-perinteellä on pitkä historia suomalaisena kansanperinteenä, löytyy vanhoista esityksistä onneksi runsaasti sekä kuvallista että kirjallista materiaalia. Näitä lähteitä hyödyntäen selvitän, mitkä puvustukselliset elementit ovat säilyneet muuttumattomina vuodesta toiseen ja kuinka alkuperäisinä ne tulee uudistetussa puvustuksessa säilyttää, jotta perinne on edelleen tunnistettavissa. Lisäksi sivuan tutkimuksessa perinteen käsitettä ja sitä, kuinka Tiernapoikat täyttävät perinteen määritelmän.

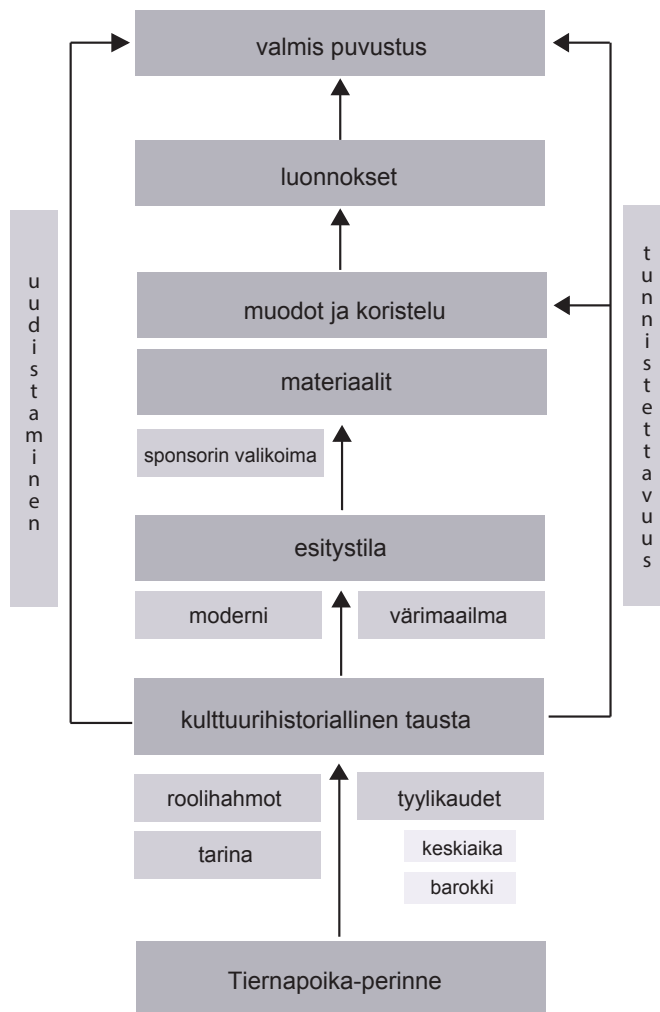
Tiernapoika-esityksen vahva kulttuuriperinnöllinen tausta kiinnostaa minua suuresti ja olisin voinut ryhtyä tutkimaan perinteen tunnusmerkkejä työssäni laajemminkin, mutta koska opinnäytetyöni pohjautuu suurimmaksi osaksi produktiiviseen puvustuksen suunnittelu- ja toteutustyöhön, päädyin rajaamaan myös alakysymyksen juuri tähän projektiin liittyen. Koska päätutkimuskysymykseni käsittelee puvustusta enemmän Tiernapoika-perinteen historian sekä perinteen tunnistettavuuden näkökulmasta, halusin alakysymyksellä tuoda tutkimukseen mukaan myös puvustuksen uudistettavuuden. Puvustuksen uudistaminen oli toinen työni tavoitteista ja valmis puvustus edustaa itsessään uutta, uudistettua Tiernapoika-perinnettä. Tämä ajatus taustalla, päädyin valitsemaan alakysymyksekseni:

Mitkä ovat uudistetun Tiernapoika-esityksen tärkeimmät puvustukselliset tunnusmerkit?

Alakysymyksen vastaus koostuu lähinnä Tiernapoikien alkuperäisen ja opinnäytetyön produktiivisena osana toteutetun puvustuksen vertailusta, pukuluonnoksista sekä omien henkilökohtaisten meilikuvien sekä roolihahmoanalyysien pohdinnasta. Lisäksi lopputulokseen vaikuttivat suuresti esitystilän visuaaliset elementit, värimaailma sekä haluttu tunnelma. Pyrin pohtimaan Tiernapoika-esityksen puvustuksellisia tunnusmerkkejä pääosin valmiin uudistetun puvustuksen avulla.

3.2 Käsitekartta

Käsitekartta kuvaa työn suunnitteluun vaikuttaneita käsitteitä ja työn tavoitteita, sekä niiden suhteita toisiinsa. Käsitekartat sekoitetaan usein miellekarttoihin. Kuitenkin miellekartat ovat vain assosiaatiokarttoja, eivätkä näin ollen tuo esille käsitteiden välisiä suhteita. Käsitteiden välisiä yhteyksiä voidaan korostaa esimerkiksi käyttämällä nuolenkärkiä. Nuolet osoittavat sekä käsitteiden väliset yhteydet sekä helpottaa lukijaa osoittamalla käsitteiden lukusuunnan. (Åhlberg 2010, 62-63.)

Kuva 1. Käsitekartta (Kouvo 2016)

Käsittekartassa (kuva 1) nuolenkärjet kuvaavat lisäksi suunnittelu- ja työprosessin etenemistä. Työn ja käsittekartan aihe, Tiernapoika-perinne, on kuvattu käsittekartassa alimmaisena, työn perustana. Puvustuksen suunnittelun lähtökohdaksi toimi Tiernapoika-perinteen kulttuurihistoriallinen tausta, jonka voi edelleen jakaa perinnettä ja esitystä koskeviin käsitteisiin. Esityksen roolihahmot sekä tarina yhdessä Tiernapoika-perinteen historian kanssa toimivat vahvana inspiraationa puvustuksen suunnittelulle. Tiernapoika-perinteen historiasta vahvimmin esille nousivat keskiaika sekä 1600-luvun barokki, jotka molemmat näkyvät myös lopullisessa puvustuksessa. Historialliset tyylikaudet toimivat työssä vain inspiraation lähteenä. Tästä syystä en avaa esimerkiksi eri aikakausien tyylipiirteitä opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa.

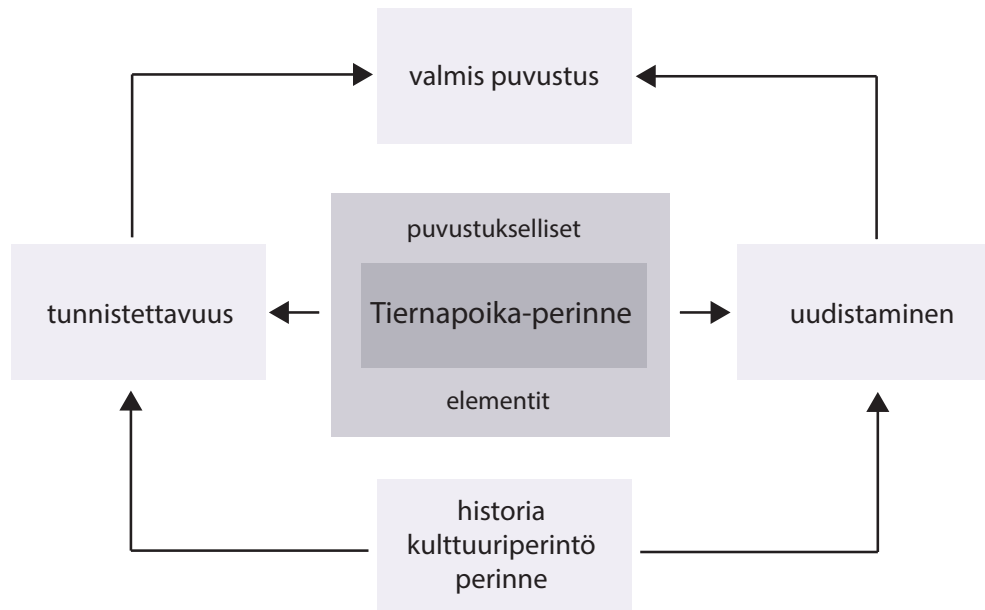
Ylä- ja alakäsitteiden lisäksi kuvaan käsittekartassa työn tavoitteita. Kulttuurihistorialliseen taustaan yhdistän molemmat työn tavoitteista: uudistettavuuden sekä tunnistettavuuden. Tunnistettavuuden säilyttäminen puvustuksessa linkittyy vahvasti pukujen muotoihin, kaavoitukseen sekä koristeluihin. Lisäksi tunnistettavuus näkyy lopullisessa puvustuksessa. Uudistaminen taas liittyy suoraan työn lopputulokseen eli valmiiseen puvustukseen. Näiden tavoitteiden toteutumisen tutkiminen on pohjana opinnäytetyön tutkimukselliselle osuudelle.

Toisena suurena vaikuttajana puvustuksen suunnittelulle toimi esitystila ja erityisesti esitystilan värimaailma. Koska värimaailma oli niin vahva osa suunnitteluprosessia, oli materiaalit oleellista valita ennen varsinaisten pukuluonnosten tekoa. Materiaalien valintaan vaikutti vahvasti työn sponsorina toimineen Eurokankaan kangasvalikoima.

Työn lähtökohdtien ollessa niin selkeät, oli pukujen suunnittelu helppoa ja koen käsittekartan (kuva 1) auttaneen työprosessin hahmottamisessa.

3.3 Viitekehys

Opinnäytetyöni viitekehys kuvaa työn keskeisiä käsitteitä ja niiden suhteita ja vaikutusta toisiinsa. Viitekehysten (kuva 2) keskiössä on opinnäytetyön pääaihe Tiernapoika-perinne. Aiheen ympärille asettuvat opinnäytetyön lopullinen tutkimuskohde, puvustukselliset elementit. Viitekehystä rajaavat työn lähtökohdat, tavoitteet sekä lopputulos.

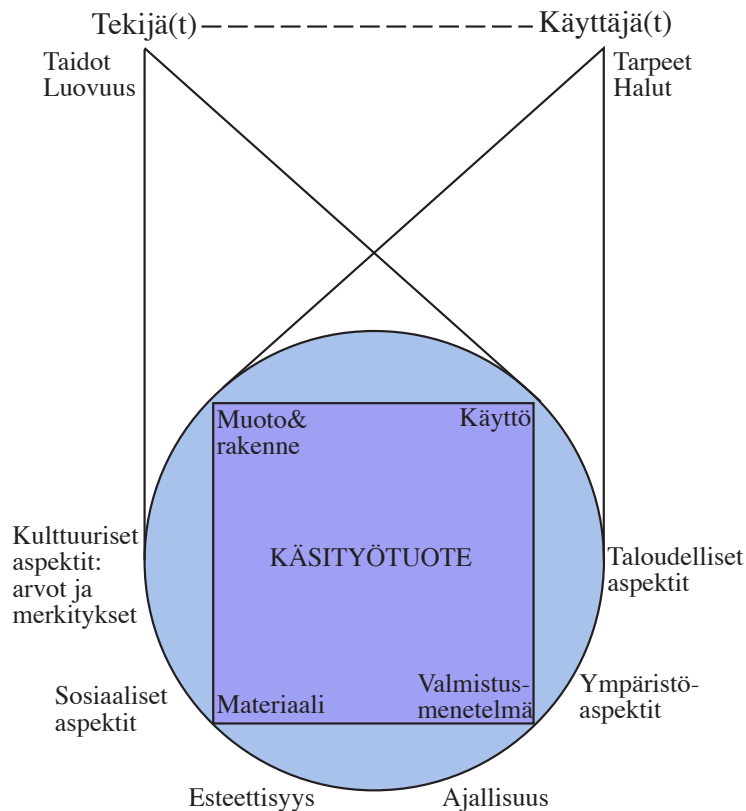
Kuva 2. Viitekehys (Kouvo 2016)

Kuten käsittekartassa, on työn edistyminen nähtävillä myös viitekehyksessä. Viitekehysten alareunaan on sijoitettu työn suunnitteluun oleellisesti vaikuttanut Tiernapoika-perinteen historiallinen tausta. Lisäksi puvustuksen suunnitteluun vaikuttivat Tiernapoika-esityksen kulttuuriperinnöllinen asema sekä itse Tiernapoika-perinne. Ilman historian tutkimista ei puvustuksen uudistaminen, saatika alkuperäisen puvustuksen tunnistettavuuden säilyttäminen olisi mahdollista.

Työn lähtökohdan, historiallisen taustan lisäksi on viitekehyksessä esitetty työn tavoitteet. Uudistetun, mutta silti Tiernapoika-perinteeksi tunnistettavan puvustuksen suunnittelu linkittyy työn tutkimuskohteeseen: puvustuksellisiin elementteihin. Nämä tavoitteet, yhdessä työn lähtökohtien kanssa vaikuttivat lopullisen puvustuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Työn lopputulos, valmis puvustus sijoittuu viitekehyksessä (kuva 2) työn aiheen yläpuolelle, kooten kaikki viitekehyksessä esitetyt käsitteet ja elementit yhteen.

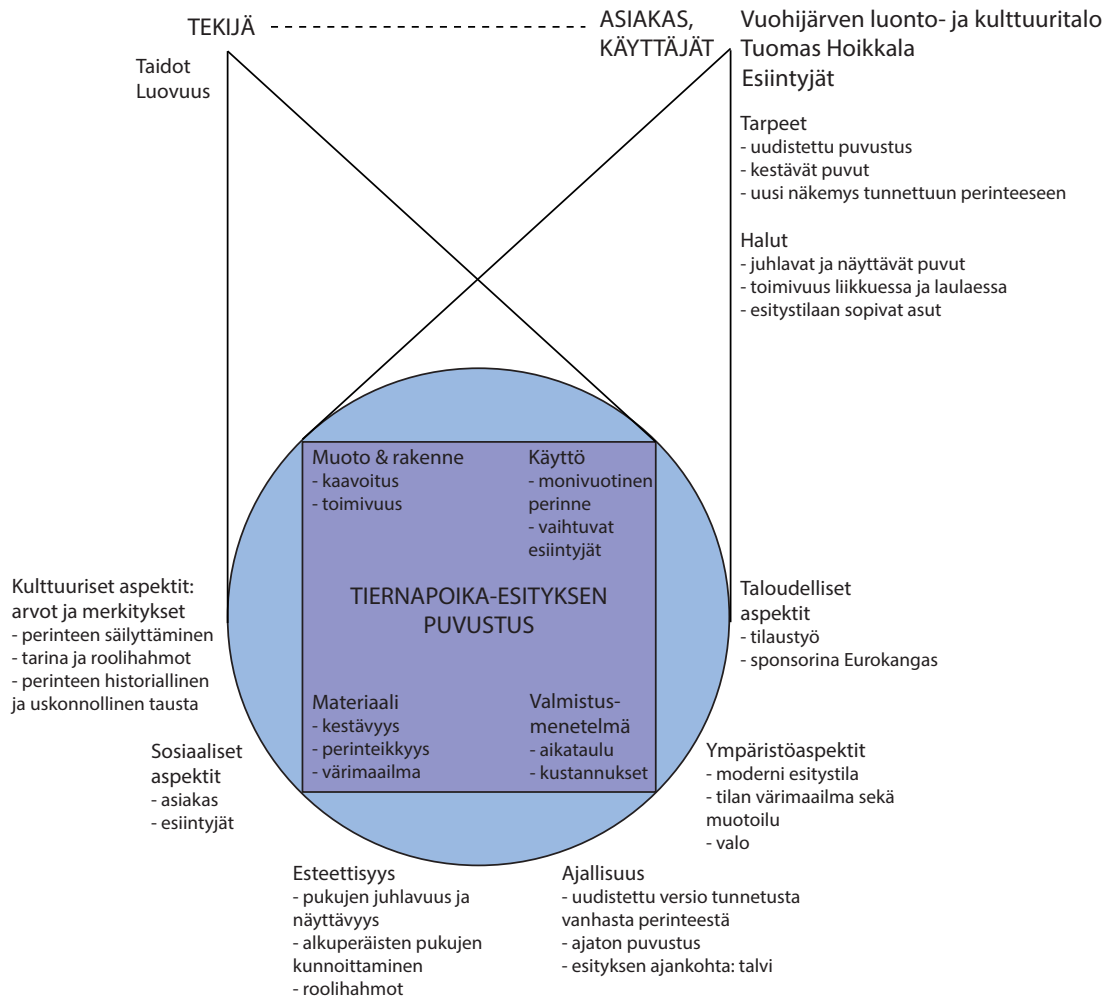
3.4 Tekijä-käyttäjämalli

Opinnäytetyön tutkimuksessa käytän apunani Koskennurmi-Sivosen tekijä-käyttäjämallia. Analyysimallissa (kuva 3) on erityisesti tuotu esiin sekä käyttäjä että tekijä. Mallin keskelle sijoitetussa neliössä on tuotteen alkuperäinen ydin, joka säilyy, vaikka tuote joutuisi kauas synnyinsijoiltaan tai säilyisi sukupolvelta toiselle. (Koskennurmi-Sivonen 2016.) Juuri tämä näkökulma innosti minut tutkimaan opinnäytetyöni aihetta, puvustuksen suunnittelua ja toteutusta, Koskennurmi-Sivosen tekijä-käyttäjämallin avulla. Tiernapoika-perinne on hyvä esimerkki Koskennurmi-Sivosen mainitsemasta ”tuotteesta”, joka säilyy sukupolvelta toiselle. Lähtökohtana puvustuksen suunnittelulle sekä opinnäytetyöni tutkimukselliselle osuudelle toimikin tavoite säilyttää satoja vuosia vanhan perinteen tunnistettavuus.

Kuva 3. Alkuperäinen tekijä-käyttäjämalli (Koskennurmi-Sivonen 2016)

Käyttämässäni tekijä-käyttäjämallissa tekijä ja käyttäjä ovat eri henkilöitä. Tekijän taidot ja luovuus yhdessä käyttäjän tarpeiden sekä toiveiden kanssa muodostavat lopullisen tuotteen tavoitteet. Opinnäytetyöni pohjautuessa Tiernapoika-perinteeseen sekä esityksen historialliseen taustaan, tuntuivat analyysimallissa esitetyt, pääaiheen ympärille muodostuvalle kehälle asetetut lisäaspektit hyviltä lähtökohdilta myös omaan suunnittelutyöhöni.

Kuva 4. Opinnäytetyöhön muunneltu tekijä-käyttäjämalli (Kouvo 2016)

Omaan työhöni sovellettu tekijä-käyttäjämalli (kuva 4) kuvaa pukusuunnitteluun vaikuttavia аспекteja ja tutkii suunnitteluprosessia eri näkökulmista. Lähtökohdiana suunnittelulle toimi työn asiakkaan toive saada uudistettu versio jo tunnetusta Tiernapoika-esityksestä. Tämän lisäksi toiveena oli saada puvuista mahdollisimman kestävä, sillä esityksestä on tarkoitus tulla joka jouluihin perinne Vuohijärvelle. Asiakkaan toiveiden lisäksi suunnitteluun vaikuttivat esiin-

tyjien toiveet ja mielipiteet pukuja koskien. Tärkeimmiksi lähtökohdiksi nousivat pukujen toimivuus sekä laulaessa että liikkussa sekä pukujen juhlavuus ja esityksen tyyliin sopiva näyttävyys. Lisäksi toiveena oli yhdistää esitystilan visuaalisuus pukuihin niin, että puvustus yhdessä tilan kanssa muodostaa ehyen ja mielenkiintoisen kokonaisuuden.

Koskennurmi-Sivosen alkuperäisessä tekijä-käyttäjämallissa (kuva 3) työn ympäristöaspekteina pidetään tuotteen ekologista jalanjälkeä. Omassa työssäni ekologisuus ei ollut lähtökohtana suunnittelulle, joten muunsin mallissa esitetyn ympäristöaspektin käsitteen vastaamaan työn konkreettista ympäristöä, eli tässä tapauksessa esitystilaa, jossa pukuja tullaan käyttämään. Pukujen suunnittelun ympäristöaspekteiksi luokittelinkin Tiernapoika-näytelmän modernin esitystilaa, tilan värimaailman sekä muotoilun ja valaistuksen. Puvustuksen suunnitteluun vaikutti vahvasti esitystilaa koristavan lasimaalauksen värimaailma, jota tulen käsittelemään opinnäytetyön myöhemmissä osioissa tarkemmin.

Esitystilaa valaistukseen vaikuttivat sekä keinotekoiset valot että tilan ulkopuolelta ikkunoista loistava luonnonvalo. Tämän myötä oli pukujen värimaailmaa suunniteltaessa otettava myös huomioon esityksen ajankohta, talvi, jonka koin ryhmittyvän analyysimallissa (kuva 4) esitetyn ajallisuuden alle. Muina ajallisuuteen liittyvinä tekijöinä pidän puvustukseen haluttua ajatonta ilmettä sekä tavoitetta uudistaa vuosisatoja vanha perinne.

Perinteen uudistamisen lisäksi halusin kunnioittaa Tiernapoika-esityksen alkuperäisiä pukuja ja perinnettä. Tämä toimikin yhtenä lähtökohtana suunnitteluprosessille ja on opinnäytetyöni päätutkimusaihe. Työn produktiivisena osana syntynyt puvustus pohjautuu vahvasti alkuperäisten pukujen esteettisyyteen sekä puvustuksellisiin elementteihin, joita avaan lisää opinnäytetyöni kappaleessa 5. Kuten Koskennurmi-Sivonen luennessaan *Käsityötuote (2016)* toteaa, ei esteettisyys riipu vain ja ainoastaan tuotteen materiaalisesta muodosta ja rakenteesta vaan myös kulttuurisesta tavasta nähdä nämä materiaaliset ominaisuudet.

Tämän takia koenkin tarpeelliseksi sijoittaa alkuperäisten pukujen kunnioittamisen analyysimallin esteettisyys-tekijän alle. Tiernapoika-pukujen esteettisyys, perinne ja kulttuurinen asema toimivat uudistettujen pukujen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana luoden näin pohjan tai jopa 'punaisen langan'

lopullisen puvustuksen esteettisyydelle. Esteettisyyteen vaikuttaviksi tekijöiksi luokittelen myös puvuilta toivotun juhlavuuden sekä esityksen roolihahmot. Esityksen roolihahmoja tosin käsittelen myös suunnittelutyön kulttuurisena aspektina.

Koskennurmi-Sivosen tekijä-käyttäjämallin yhtenä tärkeimmistä omaan työkentelyyni vaikuttaneista lisäaspekteista pidänkin juuri edellä mainittuja kulttuurisia аспекteja, joihin lukeutuvat myös arvot ja merkitykset. Aiheen ollessa vahvasti kulttuurisidonnainen sekä vahvan kulttuuriperinnön omaava, tuli Tiernapoika-esityksen kulttuuriset aspektit ottaa huomioon heti suunnitteluprosessin alusta alkaen. Puvustuksen suunnittelun tavoitteena oli selvittää ja säilyttää perinteen tunnistettavuutta lisäävät puvustukselliset elementit puvustusta uudistettaessa. Myös roolien ja Tiernapoika-esityksen tarinan huomioiminen oli tärkeää.

Analyysimallin vähemmän tärkeinä tekijöinä näen työn sosiaaliset ja taloudelliset aspektit. Toki työn ollessa asiakastyö, on pukujen kustannukset sekä budjetti otettava huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Eurokankaan ollessa työn sponsorina, oli materiaalien hankintapaikka melko selvä jo työprosessin alusta asti.

Analyysimallin ulkokehälle asetettujen lisäaspektien lisäksi analyysimalli sisältää tuotteen materiaaliset ominaisuudet (Koskennurmi-Sivonen 2016). Näitä ominaisuuksia edustavat tuotteeseen suoraan vaikuttavat tekijät: muoto ja rakenne, tuotteen materiaali, käyttö sekä valmistusmenetelmät.

Käyttäjä-tekijämallin eri aspektit yhdessä käyttäjän ja tässä tapauksessa asiakkaan tarpeen ja toiveiden kanssa muodostavat selkeän rajauksen puvustuksen suunnittelun eri vaiheille.

Kulttuurisina аспекteina opinnäytetyössäni pidän Tiernapoika-perinnettä sekä siihen liittyvää historiallista taustaa. Tämän vastakohtana voi nähdä työn tavoitteen, Tiernapoika-perinteen uudistamisen, joka liittyy lopullisen tuotteen ajallisuuteen. Ympäristöaspekteja edustavat sekä esitystila että näyttelijät. Yhdessä työn asiakkaan kanssa, asettuvat näyttelijät myös sosiaalisten aspektien alle. Yhdessä esteettisyyden ja taloudellisten tekijöiden kanssa, on suunnittelun runko valmis.

4 TIERNAPOJAT

Tiernapoika-perinne on edelleen vahva osa suomalaista kulttuuriperintöä. Alun perin Ruotsista Suomeen rantautunut perinne on vahvasti sidottu Ouluun, jota pidetään yhä Suomen Tiernapoika-kaupunkina. Tiernapojat ovat saapuneet Suomen Ouluun Ruotsin kautta, mistä johtuen esitys saikin ensin jalansijaa ruotsinkielisillä rannikkoalueilla (Vento 1978, 3). Ruotsalaisuus näkyy myös esityksen nimessä. Sana 'tierna' tulee ruotsin kielen tähteä tarkoittavasta sanasta 'stjärna', mahdollisesti jopa sanan vanhemmista 'stiarna'- tai 'stiärnä' muodoista (Myllylä 1991, 10). Alun perin ovelta ovelle vaeltaneet Tiernapoika-joukkueet ovat vuosien saatossa siirtyneet pitkälti peruskoulujen juhlasaleihin. Onneksi Tiernapoika-perinne on edelleen osa myös korkeampaa kulttuuria ja vuosi satoja vanhasta näytelmästä tehdään yhä tänäkin päivänä uusia versioita. Hyvänä esimerkkinä toimii Tiernapoika-konsertti.

Tässä luvussa avaan hieman Tiernapoika-esityksen historiaa, tarinaa sekä hahmoja.

4.1 Tiernapoikien historiaa

Tiernapoika-esityksen rakenne sekä teema pohjautuvat keskiaikaisiin mysteerinäytelmiin. Mysteerinäytelmä on keskiajalla syntynyt kirkkonäytelmä, jonka aiheet pohjautuvat Raamatun kertomuksiin. Etenkin pääsiäisen tapahtumat sekä Vapahtajan syntymä olivat yleisiä mysteerinäytelmien aiheita. Keskiajan kirkon uudistuessa, ennen kristityiltä kielletty teatteri siirtyi kirkkoihin. Liturgisten näytelmien avulla pyrittiin opettamaan Raamatun kertomuksia sekä kasvattamaan kirkon suosiota tavallisen kansan silmissä. (Hartnoll 1998, 32-41.) Alun perin joulunajan ja loppiaisen tekstejä yhdistelevää näytelmää esitettiin pantomiimina latinaksi kirkoissa, mutta vähitellen näytelmän muuttuessa kansankieliseksi, siirtyi esitys kirkkojen ulkopuolelle. Esityksiin kuului nuorten koulussa oppimia lauluja sekä aineksia mysteerinäytelmistä. (Myllylä 1991, 12.) Myöhemmin näytelmien saadessa lisää jalansijaa kirkkojen ulkopuolella, lisättiin näytelmiin muun muassa komediallisia elementtejä. Juuri näiden komediaa ja kirkon oppeja yhdistelevien keskiajan näytelmien uskotaan muodostaneen eri maiden kansallisteattereiden juuret. (Hartnoll 1998, 44-45.)

Ensimmäiset Tiernapoika-esitystä etäisesti muistuttavat ”tähtilaulannat” on jäljitetty 1500-luvun alkupuolen Saksaan. Tähän aikaan esityksen juoneen lisättiin siihen kuulumattomia lauluja sekä alku- ja lopputervehdykset. Näytelmän runkona oli tuolloin Kolmen kuninkaan laulanta. Vaikka saksalaisessa näytelmässä oli jo muutamia samoja elementtejä kuin suomalaisessa Tiernapoikaesityksessä jo 1500-luvulla, kesti tähtipoikien matka Suomeen vielä seuraavat 300-vuotta. Saksasta Tanskan kautta Ruotsiin 1600-luvulla siirtynyt näytelmä kehittyi edelleen ja vähitellen tähtilaulanta sai nykypäivänäkin tunnetun muotonsa. Suomen ensimmäisenä Tiernapoikana tunnetaan J.L. Runeberg, jonka kerrotaan olleen mukana Pietarsaaren tähtipoikajoukkueessa vuonna 1810. (Myllylä 1991, 12-13.)

Vaikka nykypäivän Tiernapojat nähdään usein hyväkäyttöisinä ja ystävällisinä, oli ennen tilanne toinen. Maalaiskylistä kaupunkeihin matkustaneet Tiernapoika-porukat aiheuttivat pahennusta kaupunkien kaduilla, koputellen paremman väen oville korvauksen toivossa. Humalaisia ja remuisia Tiernapoikaryhmiä yritettiin karkottaa niin uhkailun kuin sakkojenkin avulla, mutta turhaan. Maaseutukulttuurin pakanallisen kekrijuhlan perinteet olivat siirtyneet vähävikisiin kaupunkeihin, eikä joulunpyhien huvittelut rauhoittuneet ennen 1960-lukua. (Salomaa 2015.)

Myöhemmin, viimeistään 1860-luvulla, on Tiernapoika-perinne vakiinnuttanut paikkansa Oulussa. Tiernapoikien esiintymiset tulivat ajan myötä Oulussa niin merkittäviksi, että viranomaiset kokivat tarpeelliseksi valvoa tähtipoikien laulantaa. Näin ollen poliisi asetti 1900-luvun alussa listan Tiernapoika-esityksiä koskevia määräyksiä. Tiernapoika-joukkueet saivat esiintyä vain poliisin luvalla, eikä laulantaa saanut harjoittaa ennen jouluaattoa tai loppiaisien jälkeen. Myös Tiernapoika-ryhmien taso vaikutti luvan myöntämiseen. (Myllylä 1991, 27.) Myöhemmin, Tiernapoika-joukkueiden vähentyessä katukuvasta, jäivät myös poliisien määräykset pois poliisijärjestyksestä. Kuten aikaisemmin mainitsin, esiintyivät Tiernapojat ennen pääasiassa yksityisissä perheissä. Ovelta ovelle kiertäneet Tiernapoika-porukat ovat ajansaatossa kuitenkin kadonneet lähes täysin katukuvasta ja nykyään Tiernapoikia voi pääosin nähdä koulujen joulujuhlissa sekä erilaisissa juhlatilaisuuksissa sekä konserteissa. Uusia Tiernapoika-esityksiä, niin perinteisiä kuin moderneitakin, syntyy edelleen.

Tiernapoika-esitys on muuttunut reippaasti keskiaikaiseen esi-isäänsä verrattuna. Kolmen kuninkaan laulanta on vaihtunut kuningas Herodeksen uroteoista kertovaksi näytelmäksi. Oulun tiernapoikanäytelmässä on edelleen osia 1500-luvulla esitetystä Kolmen kuninkaan näytelmästä sekä keskiajan koulu-poikien laulukertomuksesta. Esiityksen juoni on kuitenkin muuttunut paljon ja myös suurin osa alkuperäisistä roolihahmoista on ajan myötä jätetty esityksen ulkopuolelle.

4.2 Tarina ja hahmot

Alkuperäisessä joulumysteriossa oli yli toistakymmentä hahmoa, joista nykypäivän Tiernapoika-esitykseen on jäänyt jäljelle vain neljä: Herodes, Murjaanien kuningas, Knihti sekä Mänkki.

Yksi tunnetuimmista pois jääneistä hahmoista on Kyppä Kiinanmaalta. Tämä nimensä mukaisesti kyttyrää kantanut hahmo on esiintynyt Oulussa vielä 1990-luvulla. Kypän rooli Tiernapoika-esityksessä ei ollut häppöinen, ja hänet nähtiinkin usein vain puikkelehtimassa muiden hahmojen perässä, pyydellen kolikoita omaan pussiinsa. Kypän arvellaan saaneen alkunsa keskiajalla, jolloin Josef kuvattiin usein rähjäisenä, kyttyräselkäisenä hahmona. (Myllylä 1991, 18.) Alun perin Ruotsiin kulkeutuneessa Tiernapoika-esityksessä oli mukana monia muitakin jouluevankeliumista tuttuja hahmoja. Yksi alkuperäisen joulumysterion tärkeimmistä kertomuksesta oli kolmen tietäjän käynti seimellä. Tietäjien lisäksi esityksen hahmoina nähtiin muun muassa Neitsyt Maria, Juudas, jo aiemmin mainittu Joosef sekä nykypäivän Tiernapoika-esityksestä tunnetut hahmot. Vähitellen esityksen juonen tiivistyessä jäivät myös ylimääräiset roolihahmot esityksen ulkopuolelle.

Esiityksen päähahmona pidetään kuningas Herodesta, joka edustaa pahan valtaa, tuoden näin näytelmään lisää dramatiikkaa sekä jännitystä (Myllylä 1991, 20). Herodeksen osuus näytelmän johtohahmona oli myös yksi tekijä puvustusta suunnitellessani. Herodes ei kuitenkaan ole aina ollut näytelmän päähenkilö, vaan aloitti Tiernapojissa pienessä sivuroolissa, josta on vähitellen kehittynyt näytelmän keskipisteeksi. Herodeksen epäilläänkin riistäneen

kunnia omiin nimiinsä alun perin kolmen tietäjän tekemästä matkasta Murjaanien maalle. (Myllylä 1991, 19.)

Toisena valtahahmona esityksessä on Murjaanien kuningas, jonka Herodes heti esityksen alussa alistaa polvistumaan hänen miekkansa edessä. Murjaanien kuninkaan alkuperästä on useita arvailuja. Hahmo on nimensä perusteella liitetty esimerkiksi Marokon, Algerian ja Tunisian alkuperäisasukkaisiin maureihin. Lisäksi Murjaanien kuninkaan on katsottu edustavan alkuperäisen näytelmän kolmea tietäjää tai jopa nykyisestä esityksestä pois jäänyttä Juudasta. (Myllylä 1991, 19.) Hahmon alkuperästä huolimatta on Murjaanien kuninkaan ja Herodeksen välinen valtataistelu yhä yksi Tiernapoika-esityksen mieleenpainuvimmista kohtauksista.

Kolmas Tiernapoika-näytelmän hahmo on Herodeksen palvelija Knihti. Knihdin nimi juontaa juurensa keskiaikaisesta ruotsin kielestä, jossa sana tarkoitti palvelijaa. Myöhemmin sana Knihti on tiedetty tarkoittavan myös palkkasoturia sekä jalkaväkisotilasta. Knihdin asema Herodeksen palvelijana on edelleen esillä Tiernapoika-esityksen kulussa muun muassa Beetlehemien lasten surman suorittajana. (Myllylä 1991, 20.)

Usein Tiernapoika-joukkueen pienikokoisin jäsen sai itselleen Mänkin roolin. Mänkin tehtävänä on kantaa ja pyörittää tähteä. Tämän lisäksi Mänkin uskotaan edustavan jouluevankeliumista tuttua, paimenille ilosanoman ilmoittavaa enkeliä. Mänkki-sanana alkuperästä ei ole täysin varmaa tietoa, mutta yhden teorian mukaan sana tulee englannin kielen mannekiinia tarkoittavasta 'mannequin' sanasta. Tämä selittyy keskiaikaisella tavalla kutsua näytelmien vuorosanattomia, usein näytelmän lavasteita kantavia roolihahmoja mannekiineiksi. (Myllylä 1991, 20.)

Yhdessä nämä neljä roolihahmoa ovat vakiinnuttaneet paikkansa Tiernapoika-joukkueessa. Mieleenpainuvien roolihahmojen lisäksi on monille jääneet varmasti mieleen Tiernapoikien näyttävät puvut. Lisäksi tähti on yhä tänäkin päivänä yksi esityksen tunnusmerkeistä. Suurta taituruutta vaatinut tähden rakentaminen sekä pukujen valmistaminen innoittivat Tiernapoika-joukkueet joka jouluseen kilpavarusteluun.

4.3 Alkuperäinen puvustus

Oulun Tiernapoikien pukeutuminen perustuu pitkälti kaartilaisten varustukseen. Pukujen tuli olla näyttäviä ja kilpavarustelu ajoikin Tiernapoika-joukkueet usein kahinoihin keskenään. Jos varusteet olivat liian hienot, saivat Tiernapoijat olla varuillaan, etteivät kateelliset Tiernapoika-joukkueet repineet pukuja palasiksi (Pohjois-Pohjanmaan museo 2016). Tiernapoika-joukkueet joutuivat kuitenkin usein aluksi tyytymään puutteellisempiin varusteisiin. Miekkoja ja vaatteita lainattiin usein isoveljiltä tai naapureilta, kunnes joukkue oli saanut kasaan rahaa omien varusteiden ostoon. (Myllylä 1991, 22.) Varusteiden yksityiskohdat sekä näyttävyyttä määrityivät usein joukkueiden varallisuuden sekä Tiernapoikien isien tai veljien rakennustaitojen pohjalta. Pukujen pienistä eroista huolimatta, pyrkivät Tiernapoika-joukkueet noudattamaan yleisiä säännöksiä varusteita koskien. Tiernapoikien puku- ja varusteohjeita on listattu muun muassa Tauno Kokon vuonna 1948 julkaisemassa vihkosessa (Myllylä 1991, 22).

Kuva 5. Tiernapoikia 1950-luvulla (Vierimaa 2016)

Yksinkertaisimmillaan Tiernapoikien puvut koostuivat vain valkoisista paidoista sekä pahvista tehdyistä jihängeistä eli olan yli ristiin asettuvista vöistä (kuva 5)

Kaikilla Tiernapojilla oli yllään usein isän tai veljen vaatekaapista löydetty valkoiset paidat, joiden ylle koottiin asujen näyttävämmät yksityiskohdat ja asusteet. Muiden, paitsi Mänkin asun oleellinen osa oli vyöllä roikkuva miekka, joka oli joko oikea tai puusta tehty ja maalattu (Vento 1978, 4). Maalaamisen lisäksi miekkoja päällystettiin usein tinapaperilla. Oikeita miekkoja saatettiin lainata tuttavilta tai jopa poliisilta. Joskus Tiernapojat saivat miekkoja 'vuokralle' jopa Jääkäripataljoonasta, jolloin hintana oli esiintyminen upseerien pikkujouluissa (Pohjois-Pohjanmaan museo 2016). Knihdillä miekan tilalla saatettiin myös nähdä sotilaallinen keihäs (Paulaharju 1995, 31).

Koska Tiernapoika-joukkueiden välillä oli paljon kilpavarustelua, pyrittiin asuissa näyttävyyteen. Viitat ja päähineet rakennettiin kotoa löytyvistä materiaaleista, mikä johti mitä luovimpien asujen syntymiseen.

Kuva 6. Tiernapojat v.1946 (Laukka 1946)

Kuningas Herodes kantoi olallaan viittaa, jonka koristeluun voitiin käyttää kultaisia tähtiä tai jopa turkiksen palasia. Asun pääväreinä toimivat purppuranpunainen ja kulta. Värit toistuivat viitan lisäksi myös Herodeksen kruunussa sekä vyössä. Kruunu oli korkea ja valmistettu pahvista. Kehikon muotoon taivutetut kulta- ja hopeasuikaleet tekivät kruunusta näyttävän (kuva 6). Myös Murjaanien kuninkaan asuun kuului viitta. Tosin hänellä asu oli selvästi Herodeksen asua yksinkertaisempi. (Myllylä 1991, 22-23.) Lisäksi Murjaanien kuninkaan

kruunu oli usein Herodeksen päähinettä hillitympi (kuva 7) ja ristiin asetettujen pahvisuikaleiden sijaan kruunua koristivat kullalla ja hopealla koristetut harkot (Vento 1978, 4).

Asusteiden lisäksi myös Tiernapoikien naamakarvoituksella oli suuri merkitys roolihahmojen uskottavuuden saavuttamiseksi. Tauno Kokon ohjeistuksen mukaan Herodeksella kuului olla ”ylähuulessa vankat näävelit, jotka nousevat poskelle kiemuroina”. Näyttävien viiksien lisäksi (kuva 6) koristi Herodeksen kasvoja usein myös korkinnoesta kasvunsa saanut pieni leukaparta. (Myllylä 1991, 22.) Herodes ei kuitenkaan ollut ainoa parran ’kasvattanut’ Tiernapoika vaan myös Knihdillä ja Mänkillä oli usein noella piirretyt uhkaavat kulmakarvat ja viikset (Paulaharju 1995, 31). Parran sijaan tuli Murjaanien kuninkaan kasvot mustata korvia myöten (kuva 7). Tosin joskus Murjaanien kuningaskin sai lisäksi itselleen pelottavan ryövärinparran (Myllylä 1991, 23). Tiernapoikien parrat olivat jopa niin tärkeässä asemassa, että varakkaimmat Tiernapoikajoukkueet saattoivat tienisteillään hankkia oikeat tekoparrat esimerkiksi kylän kirjakaupasta (Pohjois-Pohjanmaan museo 2016).

Kuva 7. Laitasaarelaisia Tiernapoikia (Väänänen 1955)

Knihdin ja Mänkin päähineillä ei ollut tiettyä kaavaa. Mänkillä oli usein tötterön mallinen, sokerikekoa muistuttava päähine (Vento 1978, 4). Knihdin päässä nähtiin joko pöntön mallinen, kolehdin keräämiseen hyvin soveltuva lakki tai pahvista valmistettu kypärä (Myllylä 1991, 23). Kuten kuninkaiden kruunut,

päällystettiin myös Knihdin kypärä kulta- ja hopeapaperilla. Lisäksi Knihdin kypärä voitiin koristella suurella, paperisuikaleista valmistetulla tupsulla (kuva 8).

Myös Knihdin vaatetuksesta on erilaisia näkemyksiä. Yleisimmin Knihdillä oli kuninkaiden jhänkejä jäljittelevä, mutta vain yhden olan yli kulkeva miekkavyö (Vento 1978, 4). Toisenlaiseen Knihdin asuun kuului läkkipeltiliuskoista rakennettu rintapanssari (kuva 8).

Kuva 8. Oululaiset Tiernapoijat vuonna 1911-12 (Paulaharju 2016)

Vaikka Mänkki tunnetaan usein Tiernapoika-ryhmän nuorena ja hiljaisena jäsenenä, on Mänkin kantama pyörivä tähti Tiernapoika-joukkueen ylpeyden aihe ja tärkein varuste. Mieluiten kuusi sakarainen tähti rakennettiin puusta ja päällystettiin rasvatulla paperilla (Vento 1978, 5). Kynttilä asetettiin tähden sisälle, jolloin se aukinaisten reunojen kautta valaisi myös tähden sakarat. Lisäksi tähden keskelle, julkisivuun asetettiin usein vapahtajan syntymää esittävä uskonnollinen kuva. (Myllylä 1991, 23.) Koska tähden rakentaminen vaati aikaa ja kalliita materiaaleja, pyrkivät Tiernapoika-joukkueet etsimään riiveihinsä poikia, joilla oli varusteet jo valmiina (Pohjois-Pohjanmaan museo 2016). Tämän vuoksi tähden omistavat pojat saivat helpommin Mänkin roolin jopa hieman huonommallakin laulutaidolla (Myllylä 1991, 22). Hienoimmassa tähdessä oli vielä sakaroiden päissä paperisuikaleista tehdyt koristetupsut

(kuva 8). Tähti aiheutti Tiernapoika-joukkueiden kesken suurinta kateutta ja ryhmien välisissä tappeluissa pyrittiinkin usein tuhoamaan vastapuolen tähti. (Pohjois-Pohjanmaan museo 2016.)

5 UUDISTETUN TIERNAPOIKA-PUVUSTUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tiernapoika-perinteellä on pitkä historia, ja pienistä eroavaisuuksista huolimatta esityksen puvustus on säilynyt lähes muuttumattomana vuosisatojen ajan. Alkuperäisen Tiernapoika-puvustuksen kunnioittaminen ja näin ollen perinteen tunnistettavuuden säilyttäminen oli yhtenä puvustuksen suunnittelun tavoitteista. Koska Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalon Tiernapoika-esityksestä kaavaillaan uutta perinnettä, oli puvustuksen uudistaminen tarpeellista. Nämä tavoitteet mielessä pyrin suunnittelemaan ja toteuttamaan puvustuksen, joka tuo Tiernapoika-esitykseen uusia elementtejä vanhaa perinnettä kunnioittaen.

Tässä luvussa esittelen tarkemmin puvustuksen suunnitteluun vaikuttaneet tekijät sekä lopputuloksena syntyneet pukuluonnokset. Pukuja inspiroivat niin esityksen historiallinen tausta kuin esitystilän visuaalisuus. Suurimpana innoittajana uudistetulle puvustukselle toimikin itse esitystila ja erityisesti tilan värimaailma.

5.1 Historiallisuus

Esityksen historian tutkiminen on oleellinen osa puvustuksen suunnitteluprosessia, koska puvustuksen pohjautuu satoja vuosia vanhaan perinteeseen. Tiernapoika-perinteen historia voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri aikakauteen. Ensimmäinen, puvustuksen suunnitteluun merkittävästi vaikuttanut aikakausi on keskiaika, jolloin Tiernapoika-esitys on saanut alkunsa. Keskiajan jälkeen esityksen historiallisena merkkipaaluna voidaan pitää 1600-lukua, jolloin Tiernapoika-esityksen tiedetään rantautuneen Ruotsiin. Kolmas Tiernapoikien ja etenkin suomalaisen Tiernapoika-perinteen tärkeä historiallinen aikakausi on 1800-luku, jolloin esitys sai nykypäivänäkin tunnetun muotonsa.

Kuva 9. Moodboard (Kouvo 2016)

Keskiaika nousi vahvimaksi inspiraation lähteeksi tutkiessani esityksen historiallisia aikakausia sekä niihin liitettäviä tyyllisiä elementtejä. Tiernapoikaesityksen pohjautuessa keskiaikaisiin mysteerinäytelmiin, tuntuu keskiaikaisten pukujen ja etenkin kaavoitusmenetelmien hyödyntäminen puvustuksessa oleelliselta. Lisäksi keskiaikaisten pukujen yksinkertaisuus sekä rosoisten materiaalien käyttö sopivat hyvin alkuperäisen Tiernapoika-puvustuksen tyyliin.

Perinteiseen Tiernapoika-pukuun kuului pitkä, lähes polvien mittainen väljä pusero (kuva 9j,k,l). Keskiajan miesten muodin kulmakivenä oli samantyylinen, väljä pään yli vedettävä tunika. Tunikoita käyttivät lähes kaikki, säätyyn ja ammattiin katsomatta. T-mallista (kuva 9h), usein helmasta kiiloilla levennettyä tunikaa koristeli usein pääntiellä oleva, nauhoilla koristettu halkio. (Muoti, tyylit ja vaatteet kautta aikojen 2013, 51.) Yksinkertaisen mallinsa lisäksi, täytti keskiaikainen tunika hyvin myös Tiernapoika-esityksen puvustukselta vaaditun monikäyttöisyyden tavoitteen. Vaate vyötettiin vyötäisille tai lanteille (kuva 9g) ja vyön avulla voitiin säädellä helman pituutta (Muoti, tyylit ja vaatteet kautta aikojen 2013, 51). Tämän ansioista vaatetta on helppo säätää Tiernapoikaesityksen vaihtuvien esiintyjien mittojen mukaisiksi.

Koska Tiernapoika-esityksen puvustuksen toivottiin olevan juhlava ja esityksen arvolle sopiva, oli keskiaikaisen yksinkertaisuuden rinnalle tuotava myös näyttävämpää tyyliä. 1600-luvun barokin runsaasti koristellut kankaat loivat toivotun juhlavuuden pukujen muuten pelkistetyille muodoille. Lisäksi suurikuvioiset kankaat tarjosivat roolihahmojen pukuihin helposti tunnistettavat elementit (kuva 9b,d,e). Knihdin puvun inspiraationa toimi alkuperäisessäkin Tiernapoika-puvustuksessa usein käytetty rintapanssari (kuva 9k, l). Historiallisten rengaspanssarien malli (kuva 9i) ja materiaali (kuva 9c) olivat lähtökohtana puvun suunnittelulle.

Tiernapoikien asujen lisäksi tuli puvustuksen suunnittelussa ottaa huomioon esitykseen oleellisesti kuuluvat asusteet ja varusteet. Kuninkaiden, Herodeksen ja Murjaanien kuninkaan kantamat kruunut luovat katsojalle välittömästi mielikuvan arvokkuudesta. Kruunujen inspiraationa toimivat sekä Tiernapoikien alkuperäisissä puvustuksissa ilmenneet kruunut (kuva 9j, l) sekä historialliset, keskiajan sekä barokin kruunumallit (kuva 9f). Kruunujen lisäksi esityksessä käytettävät miekat sekä Mänkin kantama tähti olivat tärkeä osa uudistettua puvustusta.

Uudistetun puvustuksen värimaailma (kuva 9a) määräytyi suurimmalta osin esitystilassa käytettyjen värien mukaan. Lisäksi Tiernapoika-esityksen roolihahmojen uudistetuissa puvuissa toistuvat värit pohjautuvat keskiaikaisiin kankaan värjäysmenetelmiin.

5.2 Esitystila ja värimaailma

Tiernapoika-esityksen esitystilana toimi Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalo, joka on ennen toiminut Vuohijärven kirkkona. Kirkon vanhaa kappelia käytetään tällä hetkellä galleriatilana sekä erilaisten konserttien järjestämiseen. Vaikka rakennus on entinen kirkko, on sen arkkitehtuuri kuitenkin melko moderni ja pelkistetty. Valkoiset tiiliseinät sekä katon kaarevat muodot muodostavat monikäyttöisen ja avaran tuntuksen tilan.

Yleisilmeeltään vaalean kappelin katseen vangitsijana on seinää koristava monivärinen ristinmuotoinen lasimaalaus (kuva 10). Lasimaalauksen värimaa-

ilma toimi yhtenä suurimpana inspiraation lähteenä puvustuksen suunnittelulle. Koska puvut ovat kappelin tavoin muotoilultaan yksinkertaisia, oli kirkkaiden värien käyttö hyvä tapa erottaa roolihahmot toisistaan ja luoda hahmojen välille säätjeroja. Värit ovat kertoneet henkilön varallisuudesta myös keskiajalla. Kirkkaat värit vaativat kallisarvoisia väriaineita. Tämän takia tavallinen kansa sai tyytyä luonnollisiin harmaan ja ruskean sävyihin. Lisäksi kasviväreillä aikaan saadut sinisen ja vihreän eri sävyt olivat tavallisen kansan suosiossa. (Muoti, tyylit ja vaatteet kautta aikojen 2013, 51.)

Kuva 10. Esitystilan lasimaalaus (Kouvo 2016)

Vaikka Tiernapoika-esityksen tarina pohjautuu Raamatun kertomuksiin, luokitellaan nykypäivän Tiernapojat enemmän perinteen, kuin kristinuskon termin alle. Nykyisen Tiernapoika-esityksen jäljelle jääneet roolihahmot edustavat kristinuskon sijaan historiallisia ja osin jopa tarunomaisia henkilöitä ja tapahtumia. Tämän takia kristinuskon symbolin, Vuohijärven kirkon seinää koristavan ristin (kuva 10) liittäminen puvustukseen ei pohjautu Tiernapoika-perinteen historiaan, vaan pyrkii yhdistämään uudistetun puvustuksen esitystilan visuaalisuuteen.

Koska Vuohijärven Tiernapojista tulee jokavuotinen perinne, oli puvustuksen suunnittelussa otettava huomioon esitystila. Värimaailman ja visuaalisuuden lisäksi esitystila tarjosi puvustuksen suunnitteluun uuden, raikkaan näkökulman.

5.3 Pukuluonnokset ja suunnitteluprosessi

Puvustuksen suunnittelussa pyrin korostamaan esityksen roolihahmojen luonteenpiirteitä sekä sosiaalista asemaa. Lisäksi halusin puvustuksella korostaa roolihahmojen välisiä suhteita. Vaikka suunnittelun lähtökohtana oli roolihahmojen yksilöllisyys, täytyi puvustuksen silti olla yhtenäinen kokonaisuus. Yhden henkilöahmon toimiva puvustus ei riitä luomaan haluttua eheyttä, sillä esityksen eheys ja uskottavuus syntyvät juuri henkilöiden puvustusten välille syntyvästä kuvallisesta vuoropuhelusta (Uotila 1995, 65). Puvustuksen yhtenäisyyttä pyrin lisäämään suurimmalta osin pukujen väri- ja materiaalivalintojen avulla. Persoonallisen puvustuksen suunnittelun vastakohtana toimi tavoite toteuttaa mahdollisimman ajaton ja monikäyttöinen puvustus. Koska Tiernapoika-konsertista on tarkoitus tehdä jokavuotinen perinne, voivat esiintyjät vaihtua jopa vuosittain. Tämän vuoksi oli tärkeää jättää esiintyjille mahdollisuus luoda pukujen avulla heidän omien näkemystensä kaltaiset henkilöahmot, jonka jokainen näyttelijä omalla olemuksellaan ja ammattimaisella otteellaan toteuttaa (Uotila 1995, 57). Puvustus tulee suunnitella vahvistamaan näyttelijän esittämän roolihahmon tunnetiloja sekä hahmon henkisiä ja fyysisiä аспекteja (Gillette 2013, 452). Lisäksi puvustusta suunniteltaessa tuli ottaa huomioon esiintyjien fyysiset tarpeet ja toiveet. Teatteripuvun tulee näyttävän visuaalisuuden lisäksi olla toimiva (Gillette 2013, 460). Tiernapoika-konserttia puvustettaessa tuli pukujen toimivuus etenkin laulaessa ottaa huomioon. Lisäksi esiintyjien liikkuminen lavalla vaikutti pukujen tekniseen toteutukseen.

Seuraavaksi esittelen Tiernapoika-esityksen roolihahmot omien tavoitteideni sekä näkökulmieni kautta sekä avaan ideoita pukuluonnosten ja suunnitteluprosessin takana. Suuremmat kuvat pukuluonnoksista löytyvät opinnäytetyön liitteistä 1-8.

5.3.1 Herodes

Herodes on Tiernapoika-esityksen arvokkain hahmo (Myllylä, 1991), minkä vuoksi halusin tuoda esiin Herodeksen korkean aseman myös uudistetussa puvustuksessa. Puvun perusrakenne oli jo suunnitteluprosessin alusta asti melko selkeänä mielessäni, joten puvun alustavassa luonnostelussa lähdin pääosin kokeilemaan mahdollisia yksityiskohtia sekä koristeluja (kuva 11). Työn edetessä myös esimerkiksi viitan pituus, runsaus ja saumojen asettelu muuttuivat kankaan ja pukusovitusten tuomien muutosten mukana.

Kuva 11. Pukuluonnokset, Herodes (Kouvo 2016)

Pukujen luonnosteluun lähdin listaamalla Herodeksen roolin kannalta välttämättömät puvustukselliset elementit. Perinteen tunnistettavuuden sekä Herodeksen kuninkaallisen aseman vuoksi oli ilmeistä sisällyttää pukuun viitta, kruunu sekä rinnan päältä ristiin asettuva miekkavyö. Myös miekan rooli puvustuksessa oli tärkeä. Asusteiden suunnittelun pohjana toimi alkuperäinen Tiernapoika-puvustus sekä esityksen historiaan liittyvä kuvamateriaali.

Yhtenä suurimpana inspiraation lähteenä toimivat kankaat ja materiaalit. Tämän vuoksi aloinkin rakentaa pukuluonnoksia kangasnäytteiden tuomien visuaalisten elementtien ympärille. Esitystilan lasimaalauksen väreistä tumma violetti oli selkeä valinta Herodeksen puvun pääväriksi sen arvokkuuden ja usein kuninkaallisen leimansa vuoksi. Halusin sekoittaa puvustuksessa Tiernapoika-perinteen eri vuosisatojen tyyliä. Kuninkaiden, Herodeksen ja Murjaanien kuninkaan pukuihin liitin 1600-luvun barokin koristeellisuuden. Pukujen yksinkertainen siluetti toimi loistavana pohjana ylellisille koristeluille (kuva 11).

Vaikka alkuperäiseen Tiernapoikien puvustukseen kuului usein isän tai veljen kaapista löydetty valkoinen kauluspaita (Myllylä 2006, 22), halusin uudistettussa puvustuksessa tuoda pukujen värimaailman nykypäivään sekä linkittää esitystilan visuaalisuuden pukuihin niin värien, kuin materiaalienkin avulla. Uuteen värikkäämpään väripalettiin sopi mielestäni tumma pohja, minkä vuoksi päätin käyttää jokaisen puvun alla yhtenäistä tummaa asua (kuva 11). Näin värit sekä koristelut pääsivät paremmin esille. Toinen suuri muutos alkuperäiseen puvustukseen oli kruunun väri. Alustavissa pukuluonnoksissa kokeilin sekä kultaista (kuva 11b) että hopeaa (kuva 11a, c) kruunua osana Herodeksen asua ja vaikka Tiernapoika-esityksen tekstissä mainitaan Herodeksen kantaneen ”kultaista kruunuaan” (Myllylä 2006, 22, 67) koin hopean sopivan paremmin yhteen sekä kankaiden, että itse esitystilan värimaailman kanssa.

Tutkiessani erilaisia viitan koristeluihin käytettäviä kangasvaihtoehtoja, nousivat vaaleat hopeaan taittavat kankaat ehdottomasti omaksi suosikikseni. Luonnoksen kuvioitu brokadikangas (kuva 11a) oli alusta alkaen oma suosikini Herodeksen viitan koristeluiksi ja kangas päätyikin myös lopulliseen asuun (kuva 12).

Herodeksen kruunua suunniteltaessa oleellisinta oli päähineen näyttävyys. Työn tilaajan toiveesta lopullinen kruunu (kuva 12) yhdistää sekä uuden että vanhan muotoilun. Alkuperäisissä Tiernapoika-puvuissa kruunut rakennettiin usein pahvisuikaleista. Uudistetussa kruunussa pahvisuikaleet on korvattu kankaalla, jäljitellen kuitenkin yhä alkuperäisen kruunun muotokieltä. Uutena elementtinä kruunussa on ristin muotoon leikattu päätä kiertävä panta.

Kuva 12. Lopullinen pukuluonnos, Herodes (Kouvo 2016)

Vaikka Herodes ei itsessään edusta kristinuskoa, on Tiernapoika-perinne kuitenkin vahva osa suomalaista jouluperinnettä, heijastaen näin myös suomalaista kristinuskoa. Lisäksi Tiernapoika-esityksen esityspaikka, Vuohijärven kirkko toi oman symboliikan puvustuksen suunnitteluun. Vahvana visuaalisena elementtinä toimiva ristin muotoinen lasimaalaus (kuva 10) kulkeutui tämän vuoksi myös puvustukseen. Koska Herodes on Tiernapoika-ryhmän johtohahmo, oli ristin sijoittaminen hänen asuunsa mielestäni perusteltua. Näin sain myös yksinkertaisen ja voimakkaan yhdistävän tekijän Herodeksen ja Knihdin asujen välille, korostamaan heidän liittolaisuuttaan.

Herodeksen kohdalla lopullinen pukuluonnos (kuva 12) vastaa hyvin ensimmäistä alustavaa suunnitelmaa puvusta (kuva 11a). Vaikka puvun toteutus vaiheessa osa asun yksityiskohdista sekä asusteita muuttuivat vielä lopullisesta pukuluonnoksesta, pyrin pysymään mahdollisimman uskollisena lopullisen pukuluonnoksen (kuva 12) tyyliin. Tällä tavoin pystyin varmistamaan Herodeksen puvun yhtenäisyyden muiden roolihahmojen kanssa.

5.3.2 Murjaanien kuningas

Toinen Tiernapoika-esityksen johtohahmoista on Murjaanien kuningas. Vaikka Murjaanien kuninkaan taustasta ei ole yhtä selvää tarinaa, on Murjaanien kuningas aina edustanut eräänlaista eksoottisuutta. Lisäksi dramaattisen ja hurjan Herodeksen rinnalla Murjaanien kuningas näyttäytyy pehmeänä ja ymmärtäväisenä hallitsijana. Näiden mielikuvien pohjalta ryhdyin suunnittelemaan Murjaanien kuninkaan asua.

Kuten uudistetun Tiernapoika-puvustuksen muissakin asuissa, myös Murjaanien kuninkaan puvun suunnitteluun vaikuttivat vahvasti eri materiaalit. Koska halusin tuoda asuun eksoottisuutta, ryhdyin kokeilemaan eri materiaaliyhdistelmiä. Struktuuriltaan erikoiset kankaat toimivat kontrastina mattapintaiselle villakankaalle (kuva 14a, c). Kuten Herodeksen asussa kokeilin kullanvärisiä yksityiskohtia myös Murjaanien kuninkaalle (kuva 14b), mutta puvustuksen yhtenäisyyden säilyttämisen vuoksi päädyin käyttämään hopean sävyjä myös Murjaanien kuninkaan asussa.

Kuva 13. Pukuluonnokset, Murjaanien kuningas (Kouvo 2016)

Koska Murjaanien kuninkaan asu on huomattavasti Herodeksen asua vaa- leampi, koin tarpeelliseksi tuoda asuun dramaattisuutta viitan yksityiskohtien avulla. Kiiltävä, kuvioitu kangas (kuva 14a) ei luonut tarpeeksi vahvaa kontras- tia villakankaan rinnalle ja kokonaisuus oli liian yksiulotteinen. Tämän vuoksi päätin kokeilla Herodeksen asussa toistuvan tumman violetin yhdistämistä Murjaanien kuninkaan asuun (kuva 14c). Lisäksi kokeilin selkeästi kolmiulot- teisen kankaan yhdistämistä muutoin yksiväriseseen viittaan. Vaikka tikattu kan- gas (kuva 14c) toi Murjaanien kuninkaan asuun haluttua pehmeyttä, oli kan- gas kuitenkin lopulta liian erilainen muihin materiaalivalintoihin verrattuna.

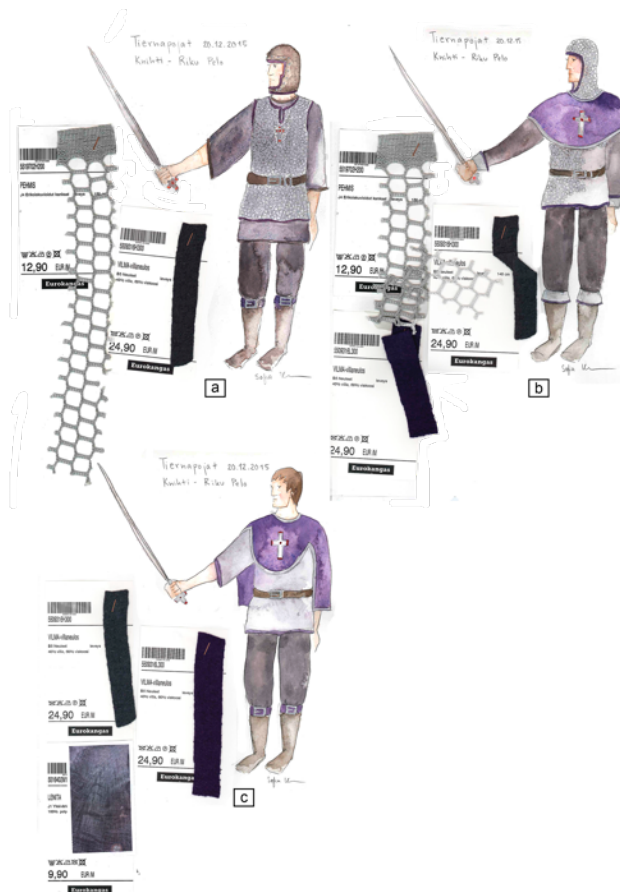
Kuva 14. Lopullinen pukuluonnos, Murjaanien kuningas (Kouvo 2016)

Murjaanien kuninkaan lopullinen asu (kuva 14) on yhdistelmä sekä alustavissa luonnoksissa (kuva 13) näkyviä että aivan uusia elementtejä. Herodeksen lailla koin tärkeäksi yhdistää myös Murjaanien kuninkaan asuun jokin selkeä tunnuskuvio. Erilaisten kokeilujen jälkeen päädyin koristelemaan kuninkaan viitan jo keskiajalta tunnetun kurjenmieikka-kuvion mukaelmalla. Näin sain pu- kuun jälleen yhden Tiernapoika-perinteen historiaan viittaavan tekijän.

5.3.3 Knihti

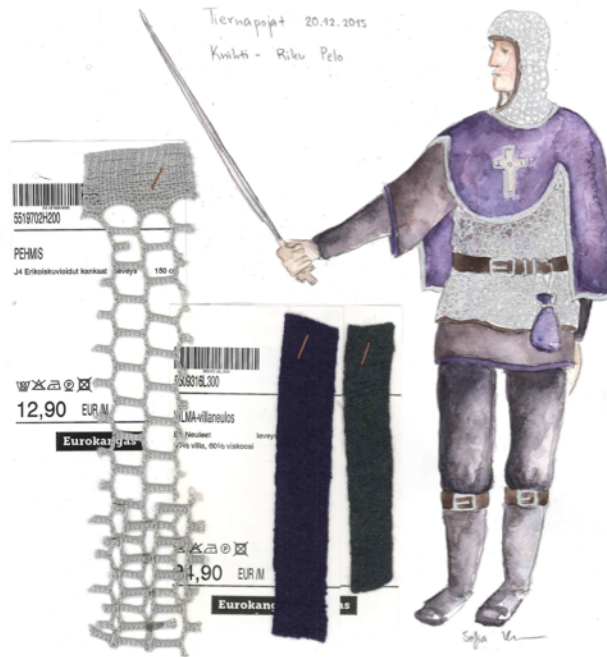
Knihdin puvussa oleellisinta oli tuoda ilmi roolihahmon sotilaallinen asema sekä yhteys Herodekseen. Puvustuksen suunnittelun lähtökohtana toimi alkuperäisessäkin Tiernapoika-puvustuksessa usein käytetty rintapanssari. Lisäksi alkuperäisen Tiernapoika-puvustuksen polvimittaista kauluspaitaa muistuttava keskiaikainen tunika on linkki uudistetun ja alkuperäisen puvustuksen välillä. Kuten uudistetun Tiernapoika-esityksen muissakin puvuissa, myös Knihdin pukuluonnosten suurimpina innoittajina toimivat pukujen materiaalit. Rengaspanssaria muistuttava hopeanhohtoinen kangas (kuva 15a, b) päätyi lopulta myös Knihdin lopulliseen asuun (kuva 16).

Kuten alustavista pukuluonnoksista (kuva 15) voi huomata, Knihdin asun pääelementit pysyivät suunnitteluprosessin aikana melko muuttumattomina ja eri kokeilut näkyvät pääosin vaatteiden mallissa sekä yksityiskohdissa. Knihdin ja Herodeksen liittolaisuutta pyrin korostamaan yhtenäisen värimaailman sekä roolihahmoja yhdistävän symbolin avulla. Knihdin pukuluonnoksissa näkyvä risti (kuva 15) toistuu myös Herodeksen kruunussa (kuva 12).

Kuva 15. Pukuluonnokset, Knihti (Kouvo 2016)

Roolihahmojen yhtenäisyyden ansiosta päädyin käyttämään Knihdin lopullisessa asussa (kuva 16) Herodeksen asun värejä toistavaa viittaa. Tästä syystä ensimmäinen pukuluonnos (kuva 15a) jäi pois jo melko varhaisessa vaiheessa. Jäljelle jääneistä luonnoksista (kuva 15b, c) päädyimme yhdessä työn tilaajan kanssa valitsemaan pukujen parhaat ominaisuudet ja yhdistämään nämä elementit Knihdin lopullisessa asussa (kuva 16).

Kuva 16. Lopullinen pukuluonnos, Knihti (Kouvo 2016)

Lopullisen asun (kuva 16) näyttävyyttä lisäävät violetti viitta sekä hupullinen panssari. Muutoin Knihdin asu jatkaa uudistetun puvustuksen yksinkertaista linjaa. Knihdin panssarin lisäksi pyrin vahvistamaan mielikuvaa roolihahmon sotilaallisuudesta saappaita muistuttavien säärystimien avulla. Säärystimet toimivat lopulta niin hyvin, että päädyin käyttämään niitä myös muiden roolihahmojen asuissa.

5.3.4 Mänkki

Koska Mänkin osuus on aina ollut Tiernapoika-esityksen muita roolihahmoja pienempi, oli Mänkin asua helpoin lähteä uudistamaan. Tästä syystä päädyinkin ottamaan Mänkin asun suunnitteluun täysin uuden näkökulman ja pyrin luomaan Mänkin roolihahmolle oman tarinan puvustuksen avulla.

Mänkki on muita Tiernapoika-hahmoja selkeästi varattomampi, mistä syystä usein tavallisen kansan päällä nähty vihreä oli selkeä valinta asun pääväriksi. Halusin käyttää myös Mänkin asussa pohjana alkuperäisen Tiernapoika-puvustuksen tyylistä paitaa ja päädyin suunnittelemaan Knihdin tunikka jäljittelevän väljän tunikan myös Mänkille (kuva 17). Ensimmäisessä pukuluonnoksessa (kuva 17a) pitkän mallinen vyön avulla lanteille kiristettävä liivi toi mieleen paimenet. Vaikka viittaus Beethlehemien paimeniin olisi ollut Tiernapoikien tarinan kannalta perusteltua, poikkesi asun muoto liikaa muiden roolihahmojen uudistetuista puvuista. Myöhemmissä pukuluonnoksissa (kuva 17b, c) näkyvä yksinkertainen kauluri päätyi lopulta myös valmiiseen asuun.

Kuva 17. Pukuluonnokset, Mänkki (Kouvo 2016)

Alkuperäisessä Tiernapoika-asussa Mänkki edusti usein joko kalakukon- tai kartionmallisessa hatussa. Koska halusin Mänkin uudistetun puvun avulla luoda mielikuvan tavallisesta työläisestä, ei teatraalinen ja jopa koominen hattu olisi sopinut asuun. Yksinkertaisen, barettia muistuttavan hatun (kuva 18) avulla sain pidettyä Mänkin uudistetun puvun yksinkertaisena, unohtamatta roolihahmolle ominaista asustetta.

Kuva 18. Lopullinen pukuluonnos, Mänkki (Kouvo 2016)

Vaikka Mänkin pyörittämä, Tiernapoikien tunnusmerkkinä pidetty tähti ei varsinaisesti kuulu roolihahmon asuun, on tähti ehdottomasti yksi Mänkin asun tärkein perinteen tunnistettavuutta lisäävä tekijä. Tähdän sakaroiden oikeaoppisesta määrästä ollaan aikojen kuluessa oltu montaa eri mieltä. Usein sakaroiden määrä ja tähden näyttävyys riippuivat kuitenkin siitä, kuka tähden oli rakentanut. Itse rakennetun tähden kohdalla oli usein helpointa tyytyä neljään sakaraan. (Laine, 2002.) Koska ammattilaiset vastasivat uudistetun puvustuksen tähden rakentamisesta, olisi suunnitelma voinut olla lopullista monimutkaisempi. Päädyin lopulta kuitenkin suunnittelemaan yksinkertaisen, puvustuksen tyyliä toistavan tähden.

6 PERINTEEN TUNNISTETTAVUUS PUVUISSA

Perinteen tutkimuksessa keskeinen kysymys on miten ja miksi perinne välittyy. Tarkemmin voidaan tutkia niiden kulttuuristen tietojen, taitojen ja tulkinnallisten merkityksien välittymistä, jotka välittyessään luokitellaan perinteeksi. (Anttonen 2009, 1.) Ennen uudistetun perinteen välittämistä, tulee selvittää ne tekijät, jotka ovat oleellinen osa perinteen tunnistettavuutta. Välittyessään perinne ilmentää historiallisen jatkuvuuden arvoa. Tällainen arvo kuitenkin vaatii tuekseen vakuuttavia argumentteja siitä, mitkä asiat kuuluvat olla jatkuvuutta ilmentämässä. (Anttonen 2009, 2-3.) Lopullisten ominaisuuksien valintaan vaikuttavat yleisesti tunnetut säännökset sekä tekijä ja kokijan omat mielikuvat perinteestä.

Uotilan teorian (1995) mukaan jokainen pukeutumiskuvan kuvaaja, tässä tapauksessa puvustuksen suunnittelija, käsittelee pukuja aina omasta elämäntilanteesta käsin. Ideat pukujen takana aukeavat tekijälle vasta hänelle tuttujen ja tunnistettavien ominaisuuksien ja tunnusmerkkien avulla. Näin ollen, kuten Uotila hyvin kiteyttää: ”jos pukeutumiskuvan tekemisen ja kokemisen olosuhteet kokevat muutoksen, muuttuvat myös kuvien lukutavat.” (Uotila 1995, 50.) Uotilan teoria muuttuvasta ympäristöstä ja näin ollen myös pukeutumiskuvien luku- ja tulkintatavoista on myös yksi perinnenäytelmän puvustuksen suunnittelun lähtökohta. Kuten useimmille vuosi satoja vanhoille perinteille, on myös Tiernapoika-esitykselle kehittynyt kaikille tutut tunnusmerkit. Juuri näiden ominaisuuksien säilyttäminen esityksen puvustusta uudistettaessa on tärkeää, jotta perinne on edelleen tunnistettavissa.

Haastavan perinnenäytelmän puvustuksen uudistamisesta tekee pukujen kokijan, eli katsojan oma tulkinta esityksestä ja sen takana olevasta perinteestä. Vaikka kuvantekijän, tässä tapauksessa puvustajan tehtävä on saattaa haluamansa viesti katsojalle, ei viesti välity aina muuttumattomana. Kuten kaikki taide, myös puvustus puhuttelee katsojaa tämän omalla kielellä ja tyylillä. (Sandström 2000, 290.)

Vaikka jokainen katsoja tulkitsee perinnettä omien mielikuviansa pohjalta, muodostuu perinteille usein kirjoittamattomia sääntöjä. Myös Tiernapoika-esitykselle kehittyivät tietyt normit ja Tiernapoika-joukkueille laadittiin jopa kirjallisia, esityksen kulkua sekä esiintyjien pukuja koskevia säännöksiä. Näin varmistettiin, että esitykset ovat laadukkaita ja vanhaa perinnettä kunnioittavia.

Perinteistä poikkeavia esityksiä halveksittiin ja kuten Koskenniemi (1960, 40) kertoo: ”olisivat kaikki ylimääräiset juoksutukset laulusävelessä ja poikkeamiset perinnäistävän vahvistamasta puvustosta olleet rikos sitä kirjoittamatonta esteettistä lainsäädäntöä kohtaan, joka oli kaupungissamme tähän joulunäytelmään nähden saanut sukupolvien käytännössä vahvistuksen.”

Nykypäivänä Tiernapoika-perinne on muuttunut jo moneen kertaan ja esityksestä on tehty niin moderneja kuin perinteisiäkin versioita. Entisajan tiukat säännöt esimerkiksi Tiernapoikien pukuja kohtaan ovat jääneet vähemmälle huomiolle ja myös esityksen kulkua on mukailtu vastaamaan esitysten kulloisiakin resursseja. Koska Tiernapoika-esityksellä on vahva kulttuuriperinnöllinen asema suomalaisena jouluperinteenä, eivät pienet tai suuremmatkaan puutteet esimerkiksi esityksen puvustuksessa estä katsojaa luomaan mielikuvan entisajan Tiernapoijista. Etenkin perinnenäytelmien kohdalla, näyttelijöiden ollessa varmoja esiintymisestään, katsoja hyväksyy puutteet esityksen visuaalisuudessa ja täyttää ne itse omilla mielikuvillaan sekä muistoillaan. Musiikin, samoin kuin tiettyjen tunnettujen symbolien liittäminen esitykseen vahvistaa katsojan mielikuvia entisestään. (Bicât 2006, 38.) Juuri näiden tunnusmerkien ja symbolien selvittäminen oli lähtökohtana myös Vuohijärven uudistetun Tiernapoika-puvustuksen suunnittelulle.

Perinteen tunnistettavuuteen eniten vaikuttaneet tekijät selvitän tämän luvun lopussa. Lisäksi arvioin, miten onnistuin säilyttämään perinteen tunnistettavuuden uudistetussa puvustuksessa. Sitä ennen avaan hieman perinteen käsitettä sekä Tiernapoika-esityksen luokittelua niin kansanperinteen kuin folklorenkin alle.

6.1 Perinne

Perinne on laaja käsite, joka sisältää niin aineellisia kuin aineettomiakin piirteitä. Perinne käsitetään usein sukupolvelta toiselle periytyväksi (Anttonen 1993, 2) ja se koostuu tiedon, taidon ja kokemuksen yhteisöllisestä pääomasta ja elää ihmisten epävirallisena kulttuurina (Virtanen 1993, 11). Kulttuuri, perinne ja perintö ovatkin toisiinsa läheisesti liittyviä käsitteitä ja usein niitä käytetään myös samojen asioiden ilmaisemiseen (Anttonen 2009, 1).

Katriina Siivonen viittaa artikkelissaan *Kestävä aineellinen ja aineeton kulttuuri* (2013) Ilmar Talven määritelmään perinteestä. Talve määrittelee perinteen olevan jatkuvasti sosiokulttuurisessa vuorovaikutuksessa elävä, mennyttä toistava ja uudistava ilmiö. Tämä määritelmä kuvastaa hyvin myös oman tutkimukseni näkökulmaa. Tiernapoika-perinne on hyvä esimerkki pitkän historian omaavasta suullisesta kansanperinteestä. Lisäksi Tiernapoika-esitys on yhä tänäkin päivänä vahva osa suomalaista jouluperinnettä.

Tiernapoika-esitys voidaan luokitella kansan- ja jouluperinteen lisäksi myös folkloreksi, sillä se täyttää folkloren määritelmän lähes täydellisesti. Virtanen (1993, 32) määrittelee folkloren keskeisimmän tehtävän olevan viihdyttäminen sanan laajassa mielessä. Erilaisin keinoin arki muokataan juhlaiksi ja kuten Tiernapoika-perinteessä, esimerkiksi suullisen kerronnan, laulun ja tanssin avulla luodaan mielikuvitusta kiehtovia rinnakkaistodellisuuksia. Juuri tämä suullisen kerronnan periytyminen sukupolvelta toiselle on olennainen osa Tiernapoika-perinnettä. Virtanen jatkaa muistuttamalla, kuinka arkipäivän tilanteissa luotamme pitkälti muiden ihmisten puheisiin sekä heidän kokemuksiinsa elämästä. Virtasen mainitsema juhlallisuus yhdistetään edelleenkin vahvasti Tiernapoika-perinteeseen. Myös V. A. Koskenniemi (1960, 40) muistaa Tiernapoika-esityksen olleen yksi joulunajan kohokohdista. Koskenniemi kuvailee esitystä:

”Se esitettiin vuoden korkeimman juhlan aikaan ja sitä ympäröi aina juhlallinen salaperäisyys ja odotus. Sillä oli joka vuosi uudistuva ensi-iltansa, mutta se ei kadottanut mitään vaikutuksestaan, vaikka sen eri vaiheet suunnilleen muistikin joulusta joulun. Aiheen tutunomaisuus tavallaan lisäsi sen viehätystä, ja jos näyttelijät olisivat jotakin unohtaneet läksystään tai joskus lasketelleet omiaan, olisi se tuottanut pettymyksen.”

6.2 Valmis puvustus

Arvioin Koskennurmi-Sivosen (kuva 4) analyysimallin avulla, miten puvustus onnistui Tiernapoika-perinteen säilyttämisessä sekä, miten se täytti sille asetetut tavoitteet. Lopullisen puvustuksen suunnitteluun vaikuttivat vahvimmin analyysimallissa esitetyt kulttuuriset, esteettiset, ajalliset sekä ympäristölliset aspektit. Lisäksi asiakkaan tarpeet ja toiveet vaikuttivat suuresti puvustuksen suunnitteluun ja toteutukseen.

Työn suunnitteluun vaikuttaneita kulttuurisia аспекteja edustavat Tiernapoikaesityksen historiallinen tausta sekä esityksen tarina ja roolihahmot. Myös toinen työn päätavoitteista, perinteen säilyttäminen puvustuksessa voidaan liittää työn kulttuuriin tekijöihin. Tiernapoika-esityksen roolihahmot nousivat jo puvustuksen suunnittelun alussa yhdeksi tärkeimmäksi perinteen säilyttäväksi tekijäksi ja halusin tuoda Tiernapoikien luonteenpiirteet selkeämmin esille sekä katsojille että esiintyjille.

Roolihahmojen väliset erot niin säädyn kuin luonteenpiirteidenkin kannalta tulevat esille esityksen kulussa sekä roolihahmojen vuorosanoissa. Roolihahmojen ja etenkin Herodeksen ja Murjaanien kuninkaan välinen valtataistelu on yksi esityksen tärkeimmistä jännityksen luojista, minkä vuoksi halusin korostaa kuninkaiden välisiä eroja myös puvustuksessa. Kuninkaiden eroavaisuuksia korostettiin myös Tiernapoikien alkuperäisessä puvustuksessa. Murjaanien kuninkaan asu jätettiin usein Herodeksen asua yksinkertaisemmaksi (Myllylä 1991, 23). Uudistetussa puvustuksessa halusin kuitenkin kunnioittaa tilaajan toiveita (kuva 4) ja suunnitella mahdollisimman yhtenäisen, juhlavan ja näyttävän puvustuksen. Tämän vuoksi pyrin säilyttämään juhlavuuden sekä Herodeksen että Murjaanien kuninkaan asussa (kuva 19). Loin hienovaraisia eroavaisuuksia roolihahmojen arvokkuuden välille materiaalivalintojen avulla.

Kuva 19. Herodes ja Murjaanien kuningas (Kouvo, 2015)

Herodeksen viittaa (kuva 19) koristaa brokadi-kangasta jäljittelevä hopeanhohtoinen kuviokangas. Murjaanien kuninkaan viitta on pääosin villakangasta. Kiiltävä kangas luo mielikuvan arvokkuudesta, kun taas mattapintaiset, karkeat materiaalit liitetään usein tavalliseen kansaan. Villakankaiden käyttö puvustuksen päämateriaalina perustuu kankaan muotoilu- ja värjäysominaisuuksiin sekä kankaan luomiin mielikuviin. Raskas, kauniisti laskeutuva villakangas sopii hyvin koristekankaiden rinnalla arvokkaiden viittojen materiaaliksi, mutta edustaa samalla myös karkeaa, tavallisen kansan käyttämää materiaalia. Lisäksi villakankaan käyttö yhdistää puvustuksen analyysimallin (kuva 4) ajallisuuteen. Tiernapoika-esitys on jouluperinne, ja sitä esitetään talvella. Alun perin talosta taloon kiertäneet Tiernapoika-joukkueet tarvitsivat ylleen talven pakkasilta suojaavat vaatteet. Uudistetun puvustuksen villakankaiset asut luovat katsojalle mielikuvan talvipakkasilla ulkona kiertävistä Tiernapoika-joukkueista. Lisäksi uudistetun puvustuksen villakankaisia asuja on mahdollisuus käyttää tulevaisuudessa myös ulkoilmaesityksissä.

Myös kuninkaiden asujen värimaailma luo eroja roolihahmojen välille. Dramaattisesta ja hurjasta luonteestaan tunnettu Herodes on puettu tummaan violettiin. Murjaanien kuninkaan asu on vaaleampi. Nämä valinnat toimivat puvustuksessa erityisen hyvin Murjaanien kuninkaan näyttelijän ollessa naispuolinen. Tosin analyysimallissa (kuva 4) esitetty pukujen käyttöön vaikuttava mahdollinen esiintyjien vaihtuminen täytyi ottaa huomioon pukuja suunniteltaessa. Pukujen muunneltavuus näkyy pukujen kaavoituksessa. Kuninkaiden runsaat viitat (kuva 19) sopivat monen kokoiselle kantajalle, ja Knihdin ja Mänkin keskiaikaiset, väljät tunikat ovat muunneltavissa lantiolle asetettavan vyön avulla (kuva 20).

Kuva 20. Knihti ja Mänkki (Kouvo 2015)

Muunneltavuus näkyy myös kuninkaiden miekkavöissä (kuva 19). Olan yli ristiin asettuvat miekkavyöt, eli jihängit olivat muiden asusteiden lisäksi yksi tärkeimmistä Tiernapoika-perinteen säilyttävistä puvustuksellisista elementeistä. Vaikka kuninkaiden asujen värimaailma poikkeaa alkuperäisestä usein punaisen, mustan ja kullan sävyisestä Tiernapoika-puvustuksesta, tuovat kuninkaiden ristivyöt sekä korkeat kruunut alkuperäisen Tiernapoika-perinteen uudistettuun puvustukseen.

Myös Knihdin ja Mänkin uudistetuissa asuissa (kuva 20) on alkuperäisen Tiernapoika-puvustuksen elementtejä. Uudistetussa puvustuksessa Knihdillä ja Mänkillä on alkuperäisten pukujen väljiä, polvimittaisia kauluspaitoja muistuttavat keskiaikaiset tunikat. Analyysimallin (kuva 4) kulttuuristen aspektien alle listattu Tiernapoika-perinteen historiallinen tausta näkyy näin myös pukujen kaavoituksessa. Myös Knihdin panssari (kuva 20) viittaa alkuperäisessäkin puvustuksessa käytettyyn läkkipelistä valmistettuun rintapanssariin. Uudistetussa puvustuksessa panssari ei kuitenkaan vastaa täysin alkuperäistä mallia, vaan on saanut Tiernapoika-perinteen historialliseen taustaan linkittyvän keskiaikaisen mallin. Perinteen kunnioittamisen lisäksi myös Knihdin panssari vahvistaa roolihahmon luonteenpiirteitä ja koska uudistetun puvustuksen yhtenä lähtökohtana toimivat esityksen roolihahmot, oli Knihdin sotilaallinen asema oleellista tuoda esille puvustuksen avulla.

Mänkin osaa Tiernapoika-joukkueessa on aina pidetty vähäisempänä esityksen muihin roolihahmoihin verrattuna. Vuohijärven Tiernapoika-konsertissa Mänkki on kuitenkin nostettu esiin alkuperäistä esitystä enemmän. Koska Tiernapoikien tarina on sovitettu konsertin muotoon, on kohtausten väliin liitetty roolihahmojen esittämiä tunnettuja joululauluja. Laulajat esiintyvät sekä soolona että yhdessä. Näin ollen myös usein ilman vuorosanoja jäävä Mänkki pääsee esiin konsertin aikana. Kuten Mänkin roolihahmo, on itse pukukin usein jäänyt muiden roolihahmojen asuja vaatimattommaksi. Mänkki edustaa myös uudistetussa puvustuksessa roolihahmoista koruttominta. Esimerkiksi Mänkin asun (kuva 20) pääväri vihreä pohjautuu keskiajalla käytettyyn värimaailmaan. Kasviväreillä aikaansaadut vihreän ja siniset sävyt olivat usein tavallisen, varattomamman kansan käytössä.

Vaativammasta roolistaan huolimatta on esityksen yksi tärkein Tiernapoika-perinteen tunnistettavuutta lisäävä tekijä juuri Mänkin kantama tähti. Pyörivä, kynttilän valossa välkehtivä tähti on ehdottomasti yksi Tiernapoika-perinteen tunnusmerkeistä ja näin ollen oleellinen osa myös uudistettua Tiernapoika-puvustusta. Tähti (kuva 20) toistaa uudistetun puvustuksen yksinkertaisia siluetteja. Tähdän värit sopivat yhteen niin esitystilan kuin puvustuksen värimaailman kanssa ja toimii uudistetussakin puvustuksessa Tiernapoikien tunnusmerkkinä. Vaikka Mänkin asussa on eniten puvustusta uudistavia elementtejä, sopii asu kuitenkin muun puvustuksen rinnalle ja tuo kokonaisuuteen uuden ja raikkaan tyylin.

Tähden lisäksi puvustukseen oleellisesti kuuluvat asusteet ovat kuninkaiden sekä Knihdin kantamat miekat. Käytännöllisyyden sekä turvallisuuden vuoksi oli miekoille kehitettävä helppo ja kestävä säilytysmuoto miekkailu kohtausten välissä. Miekkojen tuppien (kuva 21) yhdistäminen kuninkaiden jihin oli selkeä ja mahdollisimman huomaamaton tapa yhdistää miekat asuihin. Kolmion muotoinen miekkatuppi oli yksinkertainen valmistaa myös erillisenä, Knihdin vyöhön kiinnitettävänä osana. Miekkojen lisäksi analyysimallissa (kuva 4) esitetty asujen toimivuus tuli ottaa huomioon myös esiintyjien laulaessa ja liikkuessavalla. Viittojen pystykaulusten sekä kiinnitysmenetelmien valmistaminen vaati erityistä huolellisuutta. Esityksen aikana laulajan on tärkeä tuntea olonsa varmaksi lavalla, ja kaikki mahdolliset häiriötekijät on otettava huomioon ja minimoitava puvustusta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Lisäksi kruunujen ja muiden päähineiden istuvuus tulee varmistaa ennen varsinaista esitystä. Tiernapoika-konsertinkin aikana esiintyjät liikkuvat paljon ja etenkin Herodeksen ja Murjaanien kuninkaan väliset miekkailukohtaukset haastavat pukujen toimivuuden.

Kuva 21. Murjaanien kuningas (Kouvo 2016)

Kuninkaiden välisen valtataistelun lisäksi myös Herodeksen ja Knihdin liittolaisuus on tärkeä osa Tiernapoika-esityksen kerrontaa. Roolihahmojen asuja (kuva 22) yhdistävät värimaailma, koristekankaan kuviointi sekä molempien asussa toistuva ristikuvio. Knihdin viitassa ja Herodeksen kruunussa esiintyvän kristinuskoon liitettävän symbolin liittäminen uudistettuun puvustukseen antoi selkeän yhdistävän tekijän roolihahmojen pukujen välille. Lisäksi risti yhdistää puvustuksen esitystilan seinällä olevaan lasimaalaukseen (kuva 10). Näin puvustus vastaa sille asetettua tavoitetta visuaalisuutta toistavista puvuista. Tämä tavoite on analyysimallissa (kuva 4) listattu sekä ympäristöaspektien että tilaajan toiveiden alle.

Kuva 22. Herodes ja Knihti (Kouvo, 2015)

Myös esitystilän värimaailma näkyy selkeästi uudistetussa puvustuksessa. Esitystilän lasimaalaus (kuva 10) toimi värikarttana puvustuksen suunnittelussa. Tilan värimaailma on yksi analyysimallissa (kuva 4) esitetyistä ympäristöaspekteista. Puvustuksen värimaailman liittäminen esitystilän, Vuohijärven luonto- ja kulttuuri talon visuaalisuuteen toimi hienosti ja toi Tiernapoika-puvustuksen nykypäivään.

Kuva 23. Tiernapojat (Kouvo, 2015)

Koska analyysimalli (kuva 4) tarkastelee puvustuksen suunnittelua ja sille asetettuja tavoitteita niin monesta eri näkökulmasta, oli lopullisen puvustuksen suunnittelu helpompaa. Selkeät lähtökohdat, asiakkaan toiveet sekä puvustuksen tavoitteet on hyvä listata suunnitteluprosessin alussa. Näin suunnittelun edetessä on helppo huomata, mitkä analyysimallissa esitetyt aspektit nousevat tärkeimmiksi ja mitkä taas jäävät vähäisemmälle huomiolle. Oman työni kohdalla selkeästi tärkeimmiksi aspekteiksi ja näin ollen puvustuksen suunnitteluun vaikuttaneiksi tekijöiksi nousivat Tiernapoika-esityksen roolihahmot, puvustuksen uudistamisen tavoite sekä alkuperäisen puvustuksen kunnioittaminen. Lopulta juuri nämä tekijät tulevat esiin myös valmiissa puvustuksessa (kuva 23). Uudistettu puvustus on raikas, mutta samalla Tiernapoika-perinnettä kunnioittava kokonaisuus, joka antaa jokaiselle roolihahmolle oman persoonallisen tyylin, rikkomatta kuitenkaan puvustuksen yhtenäisyyttä.

7 POHDINTA

Käsitteenä Tiernapoika-esitys oli minulle jo ennestään tuttu. Tai niin ainakin luulin ennen varsinaisen tutkimustyön aloittamista. Vaikka Tiernapoika-perinteellä on vuosisatoja vanha historiansa osana suomalaista kulttuuriperintöä, ei esityksen historia varmastikaan ole monille tuttu. Etenkin nuoremman sukupolven edustajat, joihin itsekkin lukeudun, eivät ole eläneet Tiernapoika-esityksen kulta-aikaa, eivätkä näin ollen välttämättä tule edes ajatelleeksi perinteen pitkää historiaa ja sen kulttuuriperinnöllistä arvoa. Vuosien mittaan Tiernapoika-perinne on siirtynyt koko kansan huvista koulujen juhlasaleihin ja vähitellen menettänyt sen arvon, joka perinteelle kuuluu.

Uuden perinteen syntyminen on aina hienoa, mutta vielä hienompaa on herättää eloon vanha. Tämän vuoksi kuullessani Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalon tavoitteesta herättää Tiernapoika-perinne uudelleen henkiin ja luoda uudistettu joka jouluihin traditio, olin haltioissani. Uudistetun Tiernapoika-puvustuksen suunnittelu ja toteutus antaisi mahdollisuuden olla osana edistämässä uutta perinnettä, jatkumoa, joka toivon mukaan herättäisi ajan saatossa hie- man unholaan jääneen Tiernapoika-perinteen jälleen täyteen loistonsa.

Koska Tiernapojat ovat juurtuneet niin vahvaksi osaksi suomalaista jouluperinnettä, oli perinteen ja sen välittymisen tutkiminen lähes välttämätön näkökulma puvustuksen suunnitteluun. Olin jo ennen työn aloittamista päättänyt, etten halua opinnäytetyöni jäävän pelkäksi työprosessinkuvaukseksi, vaan halusin tutkimuksen käsittelevän aihetta syvemmin. Vaikka kulttuuriperinnön säilyminen ja perinteen välittyminen kiinnostavat minua myös yleisellä tasolla, jouduin huomioimaan opinnäytetyölle asetetut rajat niin ajankäytön kuin tutkimuksen laajuudenkin kannalta. Tästä syystä päätin rajata opinnäytetyön aiheen käsittelemään vain opinnäytetyön lopputuloksena syntyneitä Tiernapoika-puvustusta. Tiukemmin rajattu aihe antoi minulle mahdollisuuden perehtyä tarkemmin Tiernapoika-perinteen historiaan sekä tarinoihin esityksen juonen, roolihahmojen ja alkuperäisten pukujen takana.

Lopulta päädyin rajaamaan työn tutkimuskysymykset Tiernapoika-perinteen tunnistettavuuden sekä esityksen puvustuksellisten elementtien sekä tunnusmerkkien ympärille. Työn päätutkimuskysymys haastoi minut vertailemaan vanhoja Tiernapoika-puvustuksia ja jäljittämään ne elementit, jotka ovat välttä-

mättömiä perinteen tunnistettavuuden kannalta. Perinnenäytelmää uudistettaessa tulee alkuperäisten pukujen lisäksi ottaa huomioon myös esityksen ja näin ollen myös perinteen historiallinen tausta. Koen vastanneeni kysymyseen laajasti ja eri näkökulmat huomioon ottaen. Opinnäytetyössä en ainoastaan ota huomioon Tiernapoika-puvustukselle oleellisia, osittain jopa itsestään selviä elementtejä vaan tutkin perinteen tunnistettavuuden välittymistä myös esityksen historian kautta. Tällä tavoin uudistettu puvustus pyrkii synnyttämään tuttujen elementtien rinnalle myös uusia mielikuvia nostaten Tiernapoika-perinteen historian esille.

Alkuperäisen Tiernapoika-puvustuksen ja perinteen kunnioittamisen lisäksi, oli tutkimuskysymysten asettelussa otettava huomioon myös puvustuksen uudistamisen tavoite. Opinnäytetyön alatutkimuskysymys herättää pohtimaan uudistetun puvustuksen merkitystä ja niitä puvustuksellisia elementtejä, jotka ovat uudistetussa puvustuksessa oleellisia. Vahvimaksi tunnusmerkiksi nousi puvustuksen täysin uudistettu värimaailma. Lisäksi koen, että roolihahmojen välisiä suhteita sekä Tiernapoikien luonteenpiirteitä korostaneet puivut jäivät monelle katsojalle mieleen juuri roolilähtöisen näkökulman ansiosta.

Vaikka Tiernapoikia koskevia tutkimuksia ja artikkeleita on kirjoitettu Suomessa satoja, koitui opinnäytetyön suurimmaksi ongelmaksi lähdemateriaalin löytäminen. Suurin osa vanhoista artikkeleista ja tutkimuksista on tavallisen opiskelijan saavuttamattomissa ja en päässyt esimerkiksi Suomen tunnetuimman Tiernapoika-tutkijan Kalevi Roustin teoksiin lopulta käsiksi millään. Vaikka suurin osa Tiernapoikia koskevasta lähdemateriaalista pohjautuu tiettyihin yleisteoksiin, kuten opinnäytetyössäni paljon käytettyyn Myllylän (1991) Tiernapoika-kirjaan, olisi laajempi lähdemateriaalin tutkimus varmasti antanut syvyyttä opinnäytetyöhön.

Toisena haasteena opinnäytetyötä kirjoittaessani koin projektin työjärjestyksen. Usein opinnäytetyön tutkimusta tehdään ja dokumentoidaan produktiivisen osan ohella. Oman työni kohdalla produktiivinen osuus kuitenkin sijoittui ennen varsinaisen opinnäytetyön kirjoittamisen aloittamista, minkä vuoksi muun muassa sopivan tutkimusmenetelmän löytäminen oli jälkikäteen hankalaa. Opinnäytetyössä käytetty Koskennurmi-Sivosen tekijä-käyttäjämalli antoi onneksi selkeät ja hyvät lähtökohdat valmiin puvustuksen arviointiin ja näin ollen myös opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteiden selvittämiseen.

Haasteista huolimatta koen onnistuneeni työssä hyvin. Uudistettu Tiernapoikapuvustus on yhtenäinen ja alkuperäistä perinnettä kunnioittava kokonaisuus ja vastaa sille suunnittelun alussa asetettuja tavoitteita. Valmis puvustus sai paljon hyvää palautetta sekä työn tilaajalta että esityksen katsojilta ja uskon puvustuksen ihastuttavan Vuohijärven luonto- ja kulttuuritalon kävijöitä myös tulevina jouluin.

Uudistuminen ja jatkuvasti muuttuvaan kulttuuriympäristöön sopeutuminen on välttämätöntä perinteen säilymisen kannalta. Toivonkin opinnäytetyöni innostavan myös muita pohtimaan vanhojen, lähes unohtuneiden perinteiden arvoa ja sitä, kuinka arvokas kulttuuriperintö saataisiin säilymään myös tuleville jälkipolville. Uudistamalla vanhoja perinteitä, pidämme huolen siitä, että perinne elää ja välittyy sukupolvelta toiselle vielä vuosienkin päästä. Kuten opinnäytetyöni Tiernapoika-esityksen esimerkin avulla todistaa, voi perinteen tunnistettavuus olla kiinni vain muutamasta elementistä.

Jokainen heijastaa oman elämän tarinansa kokemuksiinsa hetkiin. Väri, musiikki tai tuoksu voi synnyttää hetkessä mielikuvan tietystä tapahtumasta, perinteestä tai muistosta. Opinnäytetyöni kohdalla mielikuvan luomiseen tarvittiin yksi pimeässä hohtava tähti, tuttu sävelmä sekä salin täyttävä lämmin tunne siitä, että tuttu perinne voi yhä viedä meidät takaisin ajassa. Jonkun vain pitää herättää se ensin.

LÄHTEET

- Anttonen, P. 2009. Kulttuurin, perinteen ja perinnön kysymyksiä. Elore vol. 16, 1/2009. Suomen kansantietouden tutkijain seura ry. Saatavissa: http://www.elore.fi/arkisto/1_09/art_anttonen_09.pdf [Viitattu 13.01.2016]
- Bicât, T. 2006 The handbook of stage costume. Ramsbury: Crowood.
- Gillette, J.M. 2013 Theatrical design and production: an introduction to scene design and construction, lighting, sound, costume, and makeup. New York: McGraw-Hill.
- Hartnoll, P. 1998. The Theatre: a concise history. Lontoo: Thames and Hudson.
- Koskenniemi, V.A. 1960. Onnen antimet. Helsinki: WSOY.
- Koskennurmi-Sivonen, R. Käsityötuote. Luento materiaali. Helsingin yliopisto. Saatavissa: <http://www.helsinki.fi/~rkosken/kasityotuote> [Viitattu: 04.02.2016]
- Laine, L. Sakaroita enemmän ja vähemmän. Kaleva. 06.11.2002. Saatavissa: <http://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/sakaroita-enemman-ja-vahemman/435439/> [Viitattu 05.03.2016]
- Muoti tyyliä ja vaatteet kautta aikojen 2013, suom. Jänisniemi L. ja O., Helsinki: Tammi.
- Myllylä, R. 1991. Tähti se kulukeppi: tiernapoikien tarina. Helsinki: WSOY.
- Paulaharju, S. 1995. Kymmenen virran maata. Oulu: Oulu-seura.
- Pohjois-Pohjanmaan museo. Tiernapojat. Verkkonäyttely. Oulun kaupunki. Saatavissa: <http://www.ouka.fi/oulu/ppm/tiernapojat> [Viitattu: 24.03.2016]
- Salomaa, M. 2015. Helsingin joulukuusi oli ennen yhtä humalaista hulinaa. Helsinginsanomat 13.12.2015. Saatavissa: <http://www.hs.fi/kaupunki/a1449802529664?jako=d86d19429a3f5c4fa6cbd01759662bbc> [Viitattu 05.03.2016]
- Sandström, H. Teatteripuvun merkityksen luomista, etsintää ja löytämistä puukeutumiskuvateorian keinoin. Teoksessa Koskennurmi-Sivonen, R. & Raunio, A. (toim.) 2000. Vaatekirja, 289–308. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Siivonen, K. Kestävä aineellinen ja aineeton kulttuuri. Teoksessa Haanpää, R. Kivilaakso, A. ja Tuomi-Nikula, O (toim.) 2013. Mitä on kulttuuriperintö?. 318-335. Vantaa: Hansaprint.

Uotila, M. 1995. Pukeutumisen kuvaus. Helsinki: Yliopistopaino.

Vento, U. 1978. Tiernapojat: keskiaikaisen loppiaisnäytelmän tie Suomeen. *Kansanmusiikki* 1978: 4, 2-6.

Virtanen, L. Kansanperinne. Teoksessa Molarius, P. (toim.) 1993. Suomen taide ja kulttuuri. 11-34. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Åhlberg, M. Käsitekartat tutkimusmenetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. ja Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 61-71. Helsinki: WS Bookwell Oy.

KUVALUETTELO

Kaikki kuvat Kouvo, S, ellei toisin mainita.

Kuva 1. Käsitekartta. 2016.

Kuva 2. Viitekehys. 2016.

Kuva 3. Koskennurmi-Sivonen, R. Tekijä-käyttäjämalli. 2016. Saatavissa: <http://www.helsinki.fi/~rkosken/kasityotuote>

Kuva 4. Tekijä-käyttäjämalli. 2016.

Kuva 5. Vierimaa, A. Tiernapoikia 1950-luvulla. Saatavissa: http://www.kokkola.fi/ett/ETT/tunnistamattomat_kuvat/fi_FI/tunnistamattomat_kuvat/ files/86709375854250869/default_FS/Tiernapojat.jpg

Kuva 6. Laukka, U. Tiernapojat 1946. Saatavissa: <http://oulu.ouka.fi/ppm/laukka/kuvat/1/130.jpg>

Kuva 7. Väänänen, V. Laitasaarelaisia Tiernapoikia.1955. Saatavissa: <http://www.laitasaari.fi/tunnistatko-tiernapojat/>

Kuva 8. Paulaharju, S. Oululaiset Tiernapojat vuonna 1911-12. Saatavissa: <http://www.ouka.fi/oulu/ppm/tiernapojat>

Kuva 9. Moodboard. 2016.

Kuva 10. Esitystilan lasimaalaus. 2016.

Kuva 11. Pukuluonnokset, Herodes. 2016.

Kuva 12. Lopullinen pukuluonnos, Herodes. 2016.

Kuva 13. Pukuluonnokset, Murjaanien kuningas. 2016.

Kuva 14. Lopullinen pukuluonnos, Murjaanien kuningas. 2016.

Kuva 15. Pukuluonnokset, Knihti. 2016.

Kuva 16. Lopullinen pukuluonnos, Knihti. 2016.

Kuva 17. Pukuluonnokset, Mänkki. 2016.

Kuva 18. Lopullinen pukuluonnos, Mänkki. 2016.

Kuva 19. Herodes ja Murjaanien kuningas. 2015.

Kuva 20. Knihti ja Mänkki. 2015.

Kuva 21. Murjaanien kuningas. 2015.

Kuva 22. Herodes ja Knihti. 2015.

Kuva 23. Tiernapojat. 2015

ALUSTAVAT PUKULUONNOKSET, HERODES

Tiernapojat 20.12.2015
Herodes - Esa Ruuttunen

Sofia K.

VILMA-villaneulos
B5 Neuleet
40% villa, 60% viskoosi

24,90 EUR/M

Eurokangas

LENTA
J1 Yleistie
100% poly

9,90 EUR/M

Eurokangas

Tiernapojat 20.12.2015
Herodes - Esa Ruuttunen

Sofia K.

VILMA-villaneulos
B5 Neuleet
40% villa, 60% viskoosi

24,90 EUR/M

Eurokangas

LENTA
J1 Yleistie
100% poly

9,90 EUR/M

Eurokangas

Tiernapojat 20.12.2015
Herodes - Esa Ruuttunen

Sofia K.

VILMA-villaneulos
B5 Neuleet
40% villa, 60% viskoosi

24,90 EUR/M

Eurokangas

LENTA
J1 Yleistie
100% poly

9,90 EUR/M

Eurokangas

LOPULLINEN PUKULUONNOS, HERODES

Tiernapojat 20.12.2015
Herodes - Esa Ruutuhen

5600429H

GALAKSI
J1 Yksivä
100% pol

veys

19,90 EUR/M

Eurokangas

ngas

Sofia

ALUSTAVAT PUKULUONNOKSET, MURJAANIEN KUNINGAS

a

Tiernapojat 20.12.2015
Muriaanien kuningas
Bianca Morales

5508316L200

VILMA-villaneulos
85 Neuleet leveys
40% villa, 60% viskooni

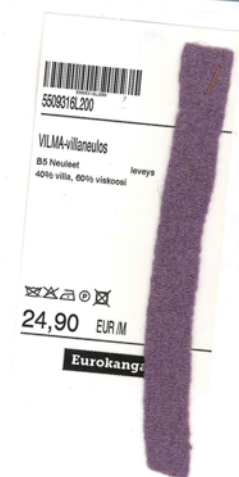
24,90 EUR/M

Eurokangas

b

Tiernapojat 20.12.2015
Muriaanien kuningas
Bianca Morales

5508316L200

VILMA-villaneulos
85 Neuleet leveys
40% villa, 60% viskooni

24,90 EUR/M

Eurokangas

c

Tiernapojat 20.12.2015
Muriaanien kuningas
Bianca Morales

5508316L200

VILMA-villaneulos
85 Neuleet leveys
40% villa, 60% viskooni

24,90 EUR/M

Eurokangas

LOPULLINEN PUKULUONNOS, MURJAANIEN KUNINGAS

Tiernapojat 20.12.2015

Murjaanien kuningas - Bianca Morales

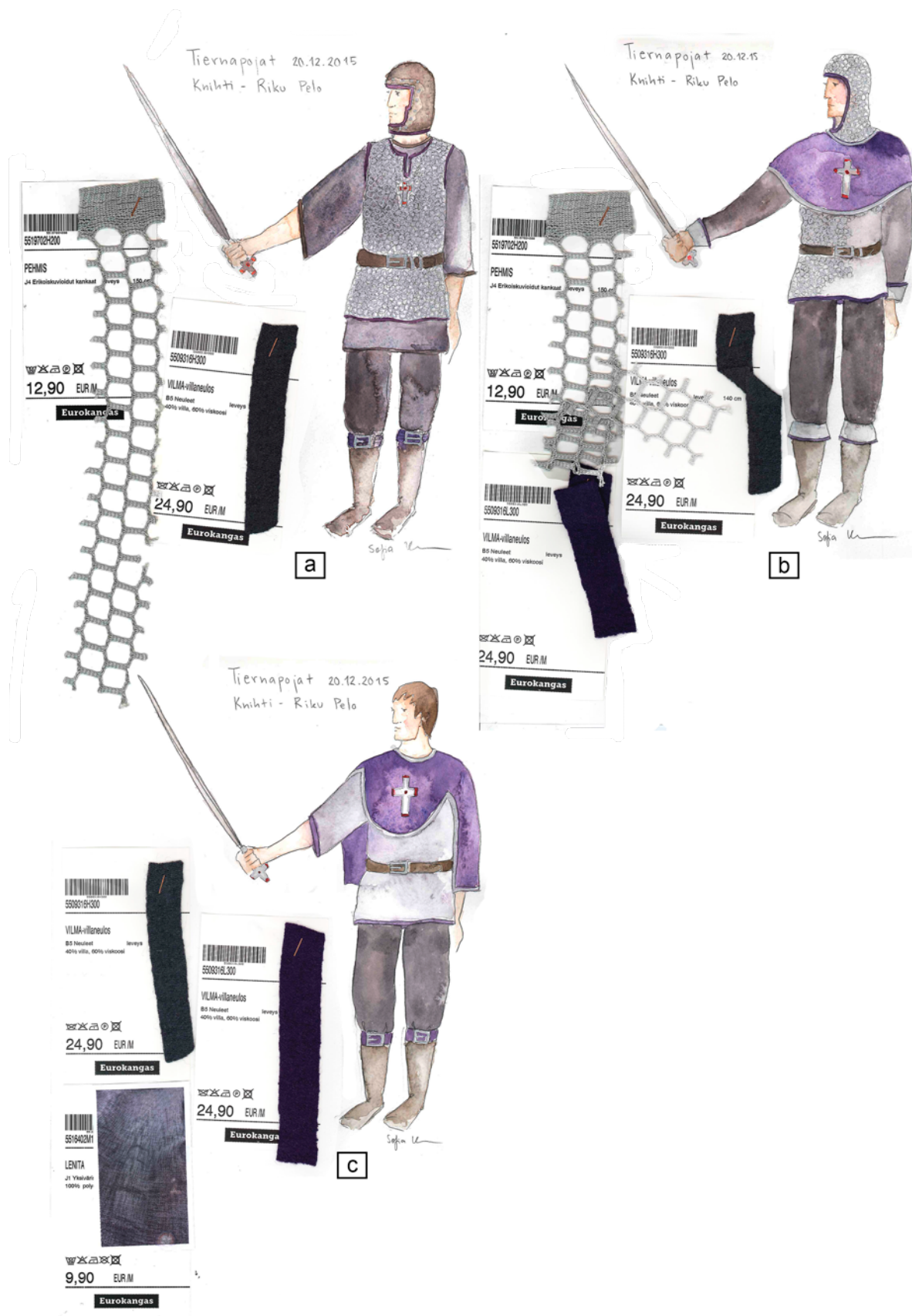
 5509316L200	 5509316L200
VILMA-villaneulos B5 Neuleet leveys. 40% villa, 60% viskoosi	los leveys. viskoosi
24,90 EUR/M	EUR/M
Eurokanga	Eurokang

 5500429	GALAKS J1 Yksiv 100% p
19,90 EUR/M	
Eurokangas	

ALUSTAVAT PUKULUONNOKSET, KNIHTI

LOPULLINEN PUKULUONNOS, KNIHTI

Tiernapojat 20.12.2015
Knihti - Riku Pelo

Sofia

ALUSTAVAT PUKULUONNOKSET, MÄNKKI

Tiernapojat 20.12.2015
Mänkki - Jukka Mörsky

Tiernapojat 20.12.2015
Mänkki - Jukka Mörsky

Tiernapojat 20.12.2015
Mänkki - Jukka Mörsky

LOPULLINEN PUKULUONNOS, MÄNKKI

Tiernapojat 20.12.2015
Mänkki - Jukka Mörsky

Sofia le

5509316L300

VILMA-villaneulos

B5 Neuleet leve
40% villa, 60% viskoosi

24,90 EUR

Euro

5600429
GALAXS
J1 YKSIV
100% pc

19,90 EUR/M

Eurokangas

